

**NİBELUNGEN, HİLDEBRAND VE VALTHARI
ADLI ALMAN DESTANLARINDA
ETZEL (ATTİLA) FİĞÜRÜ**

Hilal AKSAK

**Yüksek Lisans Tezi
Alman Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU
2020
Her hakkı saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Hilal AKSAK

NİBELUNGEN, HİLDEBRAND VE VALTHARI
ADLI ALMAN DESTANLARINDA
ETZEL (ATTİLA) FİĞÜRÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU

ERZURUM-2020

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum Nibelungen, Hildebrand ve Walthari Adlı Alman Destanlarında Etzel-Attila Figürü" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[24.07.2020]

[Öğrencinin Adı Soyadı]

HİLAL AKSAK

Aslı Islak İmzalıdır.

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü tezle ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof.Dr.Ahmet Uğur NALCIOĞLU danışmanlığında, Hilal Aksak tarafından hazırlanan bu çalışma 24 / 07/ 2020 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU	İmza: Aslı Islak İmzalıdır.
Jüri Üyesi :Prof. Dr. Ahmet SARI	İmza: Aslı Islak İmzalıdır.
Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi Davut DAĞABAKAN	İmza: Aslı Islak İmzalıdır.

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALMAN EDEBİYATININ OLUŞUM SÜRECİ, ESKİ DEVİR ALMAN EDEBİYATINA KONU OLAN ATTİLA’NIN HAYATI, İSMİNİN MANASI VE ADININ GEÇTİĞİ ALMAN DESTANLARI

1.1. ALMAN EDEBİYATININ BAŞLANGIÇ YILLARI.....	11
1.2. ATTİLA’NIN HAYATI.....	14
1.3. ATTİLA İSMİNİN MANASI.....	18
1.4. ATTİLA İSMİNİN YER ALDIĞI ALMAN DESTANLARI.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

ATTİLA İSMİNİN GEÇTİĞİ ALMAN EDEBİYATI DESTANLARINDAN HİLDEBRANDSLIED, NİBELUNGENLIED VE VALTHARI DESTANLARININ ÖZETİ

2.1. HİLDEBRAND DESTANI ÖZET.....	24
2.2. NİBELUNGEN DESTANI ÖZETİ.....	24
2.3. WALTHARIUS DESTANI ÖZETİ.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATTİLA İSMİNİN GEÇTİĞİ ALMAN EDEBİYATI DESTANLARINDAN HİLDEBRANDSLIED, NİBELUNGENLIED VE VALTHARI DESTANLARININ ANALİZİ

3.1. HİLDEBRAND DESTANI ANALİZİ.....	30
3.2. NİBELUNGEN DESTANI ANALİZİ.....	31

3.3. WALTHARIUS DESTANI ANALİZİ.....	33
---	-----------

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ ALMAN DESTANLARI İLE KAHRAMANLIK DESTANLARINA KONU OLAN ATTİLA FİĞÜRÜ VE ANALİZİ

4.1. ALMAN DESTANLARINDA ATTİLA FİĞÜRÜ.....	35
4.2. KAHRAMANLIK DESTANLARINDA ATTİLA.....	36
4.3. ANALİZ.....	38

SONUÇ.....	44
-------------------	-----------

KAYNAKLAR.....	56
-----------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ.....	60
----------------------	-----------

FOTOĞRAF DİZİNİ

Foto 1: Christopher Marlowe'un Kaleme Aldığı Dr. Faustus Eseri	2
Foto 2: Johann Wolfgang von Goethe'nin Kaleme aldığı Dr. Faust Eseri.....	3
Foto 3: Reşat Nuri Güntekin'in Çalıkuşu adlı Romanı	4
1.2. Foto 4: Hun İmparatoru Attila	14
1.2. Foto 5: Attila'nın ordusuyla İtalya Üzerine Yaptığı Savaşın Eugene Delacroix Tarafından Resmedilişi.....	15
1.2. Foto 6: Attila Damgalı Bronz Madalyon	16
1.4. Foto 7: Destanlara Konu Olan Attila'yı Tasvir Eden bir Tablo	23
2.2. Foto 8: : Das Nibelungenlied	25
2.2. Foto 9: Ejderha Kanı ile Yıkılan Siegfried	25
2.2. Foto 10: : Das Nibelungen Lied	26
2.2. Foto 11: Das Nibelungen Lied	27
2.2. Foto 12: Das Nibelungen Lied	28
2.2. Foto 13: Das Nibelungen Lied	28
4.3. Foto 14: Attila'nın Tanrı'nın Kırbağı Olduğunun Tasviri	41

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****NİBELUNGEN, HİLDEBRAND VE VALTHARI****ADLI ALMAN DESTANLARINDA****ETZEL (ATTİLA) FİĞÜRÜ****Hilal AKSAK****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU****2020, 60 sayfa****Jüri: Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU****Prof. Dr. Ahmet SARI****Dr. Öğr. Üyesi Davut DAĞABAKAN**

Tezimizde, “Nibelungen, Hildebrand ve Waltharius adlı Alman destanlarında geçen Attila Figürünü” etüt ettik. İsmi geçen bu üç destanda Attila figürünün nasıl işlendiği konusu üzerinde araştırmalar yaptık. Türk edebiyatında zikredilen Attila figürünün Alman edebiyatında nasıl Etzel’e dönüştüğü konusu üzerinde çalıştık. Bu değişim bağlamından hareketle dünya literatüründe aynı isimlerin farklı toplumlarda nasıl değiştiği konusunu örneklerle açıkladık.

Özellikle bu üç Alman destanını etüt ederken mitoloji kavramını da araştırmamızın içine dahil ettik. Hem Alman edebiyatında özellikle de zikrettiğimiz bu üç destanda geçen Attila Figürünü hem de mitoloji kavramını çalışırken karşılaştırmalı edebiyat Bilimini rehber edindik. Çalışmamızda Attila isminin manası ve tarihi üzerine de araştırmalar yaptık. Ne tür işlere imza attığı, tarihte niçin önemli bir konuma gelmiş olması ve bu gibi sebeplerden ötürü dünya çapında özellikle de Alman edebiyatında dikkat çeken bir lider olmasının sebeplerine ulaşmamız açısından çalışmamızı gerçekleştirdik. Alman edebiyatının başlangıç yılları üzerine de araştırmalar gerçekleştirdik. Alman edebiyatının nasıl başladığı, hangi aşamalardan geçtiği, nelerin etkisi ve baskısı altında kaldığı şeklindeki, sorulara cevap aramaya ve açıklık getirmeye çalıştık.

Edebiyat tartışması ile başladığımız çalışmamızı mitoloji kavramı üzerine yaptığımız araştırmalar ile de sağlam temellere oturttuk. Birbiriyle bağlantılı olan ve birçok konu başlığıyla harmanladığımız tezimizin çok yönlü bir çalışma olması sebebiyle akıllardaki birçok soruya cevap oluşturabilecek bir çalışma olduğu kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Attila Figürü, Mitoloji, Karşılaştırmalı Edebiyat.

ABSTRACT
MASTER THESIS
FIGURE OF ETZEL (ATTILA)
IN THE GERMAN EPICS
NIBELUNGEN, HILDEBRAND UND WALTHARIUS

Hilal AKSAK

Advisor: Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU

2020, 60 Pages

Jury: Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU

Prof. Dr. Ahmet SARI

Assist. Prof. Dr. Davut DAĞABAKAN

In our thesis, we studied “the figure of Attila, which is mentioned in the German epics Nibelungen, Hildebrand and Waltharius”. In these three epics, we conducted research on how the figure of Attila was processed. We worked on how the figure of Attila, mentioned in Turkish literature, became Etzel in German literature. We have explained with examples how the same names change in different societies in the world literature.

Especially when studying these three German epics, we included the concept of mythology in our research. In studying both the figure of Attila and the concept of mythology in the three epics mentioned in German literature in particular, we have taken Comparative Literature as a guide. In our study we also conducted research on the meaning and history of the name Attila. What kind of work he signed, why has he reached an important position in history, and for such reasons we have carried out our work in order to reach the reasons why he is a prominent leader worldwide, especially in German literature. In our study, We also conducted research on the beginning years of German literature. How did German literature begin, we tried to answer and clarify questions about how German literature began, what stages it went through, what effects and pressures it was under.

Our study, which we started with the discussion of literature, was based on a solid foundation with our research on the concept of mythology. We believe that our thesis, which is related to each other and which we have blended with many topics, is a multifaceted study that can provide answers to many questions in our minds.

Key Words: Figure of Etzel (Attila), Comperative Literature, Mythology.

ÖNSÖZ

Tarihe adını altın harflerle yazdıran büyük hükümdar Attila, Avrupa Hun devletinin hakanıdır. Attila yalnızca Türk edebiyatında değil aynı zamanda Alman edebiyatında ve dünya edebiyatında da konu olmuş büyük bir devlet adamıdır.

Çalışmamızda Alman edebiyatında özellikle de “Nibelungenlied, Hildebrandslied ve Waltharius” destanlarında zikredilen Attila’nın nasıl Etzel’e dönüştüğü, neden bir Türk Hakanın Alman destanlarında yer aldığı, konularına açıklık getirmeye çalıştık.

Alman edebiyatındaki Etzel figürü ile Türk edebiyatındaki Attila figürünü etüt ederken karşılaştırmalı edebiyat yöntemini kullanarak benzerlik ve farklılıkları ortaya çıkarmaya çalıştık.

Özellikle üç Alman destanını baz alarak etüt ettiğimiz çalışmamızda mitolojik unsurları içinde barındırdığı için mitoloji konusuna da açıklık getirmeye çalıştık. Alman edebiyatındaki mitolojik unsurları açıklamaya çalışırken çalışmamıza geniş bir perspektiften bakmak ve çalışmamıza sağlam adımlarla devam edebilmek için İslam mitolojisine de değindik. Bundan hareketle Doğu ve Batı mitolojisini masaya yatırarak karşılaştırma yaptık.

Dört bölümden oluşan çalışmamıza Edebiyat tartışması ile başlayıp ardından karşılaştırmalı edebiyat, mitoloji, destan gibi kavramları masaya yatırarak açıklamaya çalıştık. Birçok konu başlığını içinde barındıran bu çalışmamız akıllardaki birçok soruya cevap olabilecektir.

Bu çalışmamı oluştururken teşvik, destek ve yardımını her daim gösteren ve her konuda bana rehber olan kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet Uğur NALCIOĞLU’na, her konuda yardımını esirgemeyen ve çalışmamı büyük bir titizlikle hazırlamamda yardımcı olan kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet SARI’ya, öneri ve yönlendirmeleri ile çalışmamın değerlendirilmesinde yer alan ve çalışmamaya önemli katkılar sağlayan saygıdeğer jüri üyesi Dr. Öğr. Üyesi Davut DAĞABAKAN’a, çalışmamın başından sonuna kadar bütün aşamaların da beni cesaretlendiren ve yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Fatma ÖZTÜRK DAĞABAKAN’a, benden yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Dursun BALKAYA’ya, konu başlığımın tarihi bir şahsiyet olması sebebiyle çalışmamda bu alanda beni aydınlatan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Besim ÖZCAN ve Prof. Dr. Erol KÜRKÇÜOĞLU’na, Alman Dili ve Edebiyatı bölümündeki tüm hocalarıma en içten şükranlarımı sunuyorum. Çalışmamın başından sonuna kadar her aşamasında yanımda olup yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli ailem ve arkadaşım Nurgül GÜLER’e en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Arapça “edeb” kelimesinden türetilen “edebiyat”; genel anlamda duygu ve düşüncelerin sözlü ve yazılı olarak ifade edilmesidir. Bu tanımlamamızın yanı sıra yapılmış diğer tanımlara da göz atarak çalışmamıza devam edelim.

Edebiyat; 1. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın.2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür. 3. İçten olmayan, gereksiz, yapmacık, boş sözler. ¹

Arapça “edeb” kelimesinden türetilen edebiyat kelimesinin zamanla yeni anlamlar kazandığı bilgisine Şerif Aktaş’ın şu sözlerinden ulaşıyoruz:

Edebiyat kelimesinin, Arapça edep’ten kaynaklandığı söylenmektedir. Başlangıçta “davet” anlamında kullanılan bu söz, zamanla halk arasında gözlemlenen en güzel ahlak, insanı kötülüklerden koruyan iyiliğe sevk eden meleke, güzel huy anlamlarını kazanır. Daha sonra söz söyleme ve ifadeyle ilgili her türlü çalışmanın genel adı olarak kullanılmıştır. Kişilerin sözlü ve yazılı ifadelerden hataya düşmelerine engel olmak için öğrenilen ve kullanılan kurallar bütünü bu kelimeyle ifade edilmiştir. XIX. Yüzyılda bile edebiyatı iyi huy öğreten, ahlak kazandıran bir disiplin olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde de edebiyatın her şeyden önce bir güzel sanat etkinliği olduğu dile getirilmektedir. ²

Edebiyat; topluma ışık tutar, yön verir, topluma iyi, doğru, güzel ahlak, sabır, erdemli olma gibi düşünceleri aşılar. Bunun yanı sıra her edebi eser güzeli ve doğruyu anlatmaz, sonu hüsrarla biten, kötülüğün galip geldiği eserler de görülmektedir. Bu doğrultuda yine edebiyat insanı her zaman doğruluğa mı yöneltir? tarzında sorulara verilecek cevabımız “evet” olacaktır. Çünkü edebiyat karanlığın içinde kaybolmaya yüz tutmuş aydınlığı gün yüzüne çıkarmayı amaç edinir. Bir eserin sonucunun müspet ya da menfi olması durumu toplumun her zaman doğru ve yanlış idrak edebilmesini sağlar. “Kafka” bu açıklamamızı doğrulayan en güzel isimdir. Şizofren bir kişinin eserlerindeki olumsuz düşünceler ve olumsuz sonuçlar toplumu bu olumsuzluğun içine sürüklememektedir veya Kafka babasından korkmaktadır, öyleyse her çocuk babasından korkmalıdır! gibi absürd bir genelleme yapılamaz. Bardağa dolu tarafından bakıp bir baba evladına daha sıcak, samimi, onu koruyan, sarmalayan bir varlık olmalıdır! görüşü toplumda uyanmalıdır. Kısacası edebiyatın amacı arzulanan huzur, barış ve sevgi dolu bir dünyaya ulaşmaktır. Bu açıklamamızı Yılmaz Özbek’in edebiyata dair, kaleme aldığı sözleri ile sonlandıralım:

Sanatla yaratıcı olarak uğraşanlar ve sanatseverler, sanatı alımlı bir varoluşa büyük katkısı olduğu için yaygınlaştırmak ve hatta yaşamımızın vazgeçilmez bir parçası haline getirmek çabasında olmalıdırlar. Çünkü onu toplumların eğitiminde işlevler üstlenen en önemli dayanak ve araç haline getirmek, dünyada olup biten çirkinliklere set çekmek, güvenli ve huzurlu bir dünyaya ulaşmak yolunda atılmış en önemli adım olacaktır. Yalnız oyalamak, eğlendirmek değildir sanatın amacı, bilgilendirmek, aydınlatmak, yönlendirmek, dünyanın değişmesine, daha yaşanılabilir hale gelmesine katkıda

¹www.tdk.gov.tr (12.10.2018)

² Şerif Aktaş, “Edebi Metin ve Özellikleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (39), Erzurum. 2009, 187-200, 187-188

bulunmaktadır. Toplumsal gerçeklere ışık tutmak, evrensel değerler etrafında birleşerek, insanlığı birbirine yaklaştırmak gibi bir amacı da vardır onun.”³

Karşılaştırmalı edebiyat bilimi; edebiyat biliminin bir dalı olarak edebi eserleri inceler, araştırır ve bu işlemi yaparken aynı veya farklı dillerde yazılmış olan iki ya da daha fazla eseri inceleyerek benzerlikleri ve farklılıkları ortaya çıkarmayı amaçlar. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi sadece aynı dilde araştırma yapmakla kalmayıp aynı konuda dahi karşılaştırma yapma olanağı sağlamaktadır.

Çağdaş Türk edebiyatında, mesela Osmanlı Devletinin kuruluş konusunu işleyen iki roman var: Kemal Tahir’in *Devlet Ana’sı* ile Tarık Buğra’nın *Osmancık!*⁴

Gürsel Aytaç’ında belirttiği üzere, *Devlet Ana* ve *Osmancık* aynı dilde aynı konu hakkında yazılmış olmasına rağmen zaman farkından dolayı karşılaştırmalı edebiyat bilimine örnek teşkil etmektedir (*Devlet Ana* = 1968, *Tarık Buğra* = 1983). Türk edebiyatının yanı sıra konumuzla da bağlantılı olan mitolojiye baktığımız zaman da yine karşılaştırmalı edebiyat bilimi karşımıza çıkmaktadır.

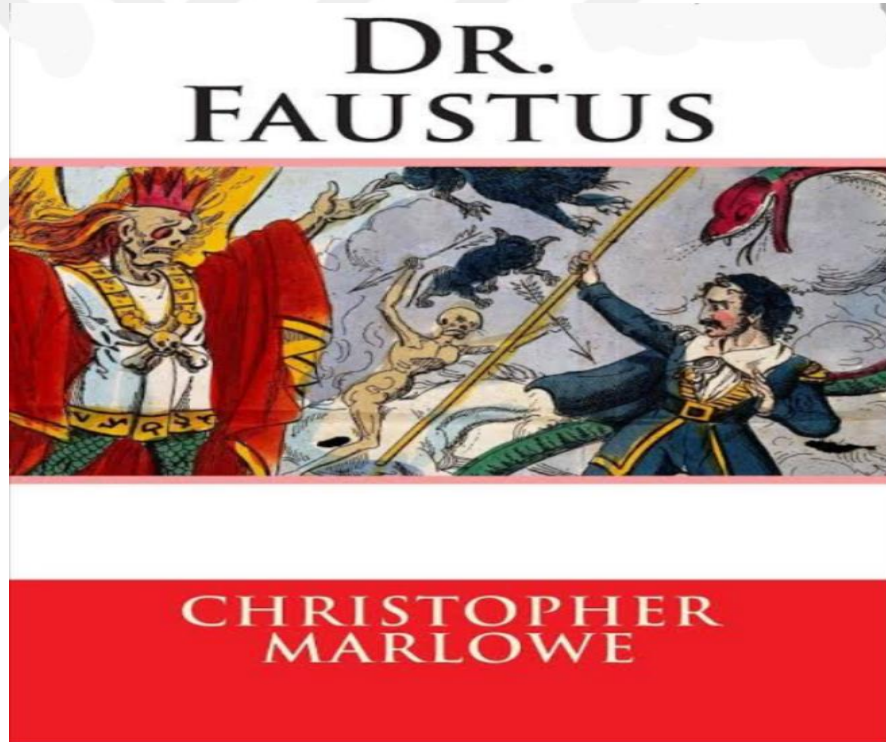

Foto 1: Christopher Marlowe’un Kaleme Aldığı *Dr. Faustus Eseri* (Kaynak: Amazon.com)

³ Yılmaz Özbek, *Okumak Anlamak Yorumlamak*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya. 2007, VII (Önsöz)

⁴ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, Ankara. 1997, 7

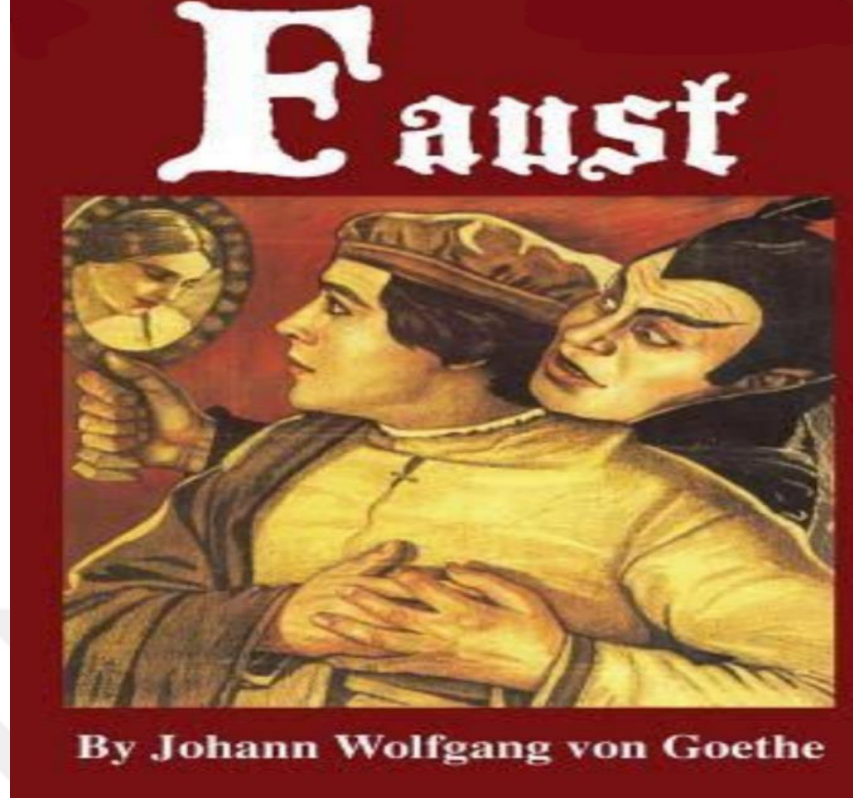

Foto 2: Johann Wolfgang von Goethe'nin Kalemeye aldığı Dr. Faust Eseri (Kaynak: booktable.net)

Karşılaştırmalı edebiyat bilimini analiz ederken Goethe'nin Faust adlı eserini de örnek olarak gösterebiliriz. Farklı zamanlarda farklı isimler tarafından kaleme alınmış olan Faust adlı eser karşılaştırmalı edebiyat bilimi çatısı altında birçok yazar ve araştırmacının çalışma konusu olmuştur. 16. 18. 19. ve 20. yüzyıllarda kaleme alınmış eser farklı zaman dilimlerinin yanı sıra farklı toplumlarda yaşamış isimler tarafından da işlenmiştir. Özellikle İngiliz yazar Marlow'un 16. yüzyılda Dr. Faust adlı eseri ile Goethe'nin 19. yüzyılda kaleme aldığı Faust adlı eser arasındaki benzerlik ve farklılıklar, karşılaştırmalı edebiyat bilimi ile bazı araştırmacılar tarafından masaya yatırılmaktadır.

Ruhunu şeytana satan araştırmacı Dr. Faust efsanesi, ortaçağın halk kitaplarından sonra 16. yüzyılda İngiliz şair Marlow tarafından ele alınmış, Alman edebiyatında ise 18. yüzyılda Lessing, 19. yüzyılda Goethe, 20. yüzyılda da Thomas Mann'a konu olmuştur. Efsane aynı ama işleniş her yüzyılda farklıdır ve bütün bu eserlerin ortak ve farklı yanları karşılaştırmalı edebiyat araştırmacılarının birçoğunu çekmiş, onlara malzeme sunmuştur. ⁵

Yazarlar yalnızca yaşadıkları toplumun kültürüne ve sanatına bağlı kalmayıp, aynı zamanda diğer toplumların kültür ve sanatından da etkilenmişlerdir ve bu etkileşimi de eserlerinde uygulamışlardır.

⁵ Aytaç, 8.

Örneğin; Goethe'nin İtalya seyahatinden sonra eserlerinde bunların izleklerini görmek olanaklıdır. ⁶

Karşılaştırmalı edebiyat sadece farklı dillerde veya farklı kültürlerde oluşmuş eserler arasında yapılmaz. Aynı dilde ve aynı kültürde oluşmuş bir eserde de karşılaştırma söz konusu olabilir. Bu konuya televizyon dünyasından bir örnekle devam edelim. Reşat Nuri Güntekin'in ölümsüz eseri *Çalılıkusu* romanının televizyona uyarlanmasını etüt ederek konuyu daha anlaşılır hale getirelim.

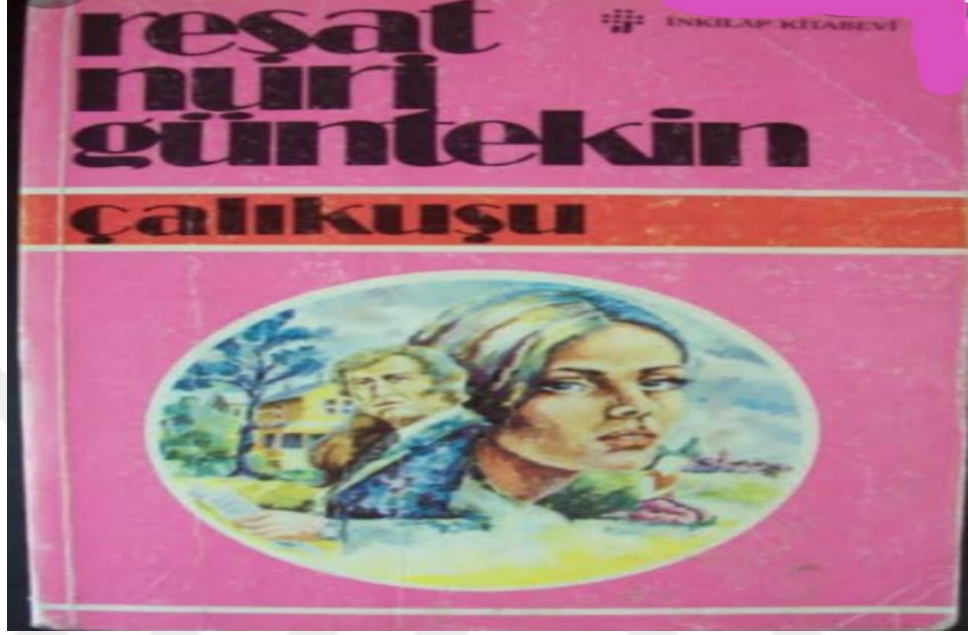

Foto 3: Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılıkusu* adlı Romanı (Kaynak:Uludagsozluk.com)

Çalılıkusu; Feride ve Kamuran'ın yaşadığı masumane aşkı ve bir ihanet neticesinde Kamuran'ı terk eden, başka şehirlerde ayakları üzerinde durmaya çalışan Feride'nin başından geçen olayların anlatıldığı romandır. Anadolu'nun en ücra köşelerinde muallimelik görevini icra etmeye çalışması ve dönemin zorlu koşullarıyla mücadele etmeye çalışan bir çalılıkusunun hikayesidir. Gururlu ve kale gibi sağlam duruşuyla gönülleri fetheden Feride'nin, öksüz Munise ile kurduğu gönül bağı da eserde annelik duygusunun ve şefkatin en güzel gösterildiği bölüm olarak dikkat çekmektedir.

Tek kalemden çıkmış *çalılıkusu* eseri üç farklı uyarlanışta analiz ederken bambaşka durumlarla karşılaşmaktayız. Reşat Nuri Güntekin'in ölümsüz eseri olan bu eserin tıpkı Faust adlı eser gibi farklı zaman dilimlerinde ve farklı isimler tarafından kaleme alınmış olması da yine karşılaştırmalı edebiyat bilimine örnek teşkil etmektedir. 1966, 1986 ve 2013 yıllarında kaleme alınmış ve sinema dünyasında vücut bulmuş bu eser benzer ve farklı yanları ile karşılaştırmalı edebiyat bilimine konu olmuştur.

Üç farklı türde sinema dünyasında vücut bulmuş *Çalılıkusu* romanını karşılaştırmalı edebiyat bilimine örnek olarak gösterdik. Karşılaştırmalı edebiyat konusuna vermiş

⁶ Nurgül Güler, Max Frisch'in "Homo Faber" ve Orhan Pamuk'un "Kırmızı Saçlı Kadın" Adlı Romanlarında Mitolojik İzlekler (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum. 2019, 10

olduğumuz bu örnekle aynı dil ve aynı eserin üç farklı biçiminin karşılaştırmalı edebiyat bilimine malzeme sunduğunu gösterdik. Üç eserde de farklılıklar olduğunu görmekteyiz. Fakat en büyük farklılıkların zamana bağlı olarak yaşandığı dikkatimizi çekmektedir. Aradaki zaman farkı arttıkça, dönem koşullarının da değişmesine bağlı olarak, eserde büyük değişimler yaşandığı dikkatimizi çekmektedir. Karşılaştırmalı edebiyat yöntemi ile aynı kültür, aynı dil ve hatta aynı kalemden çıkmış Çalikuşu eseri üzerinde yapılmış bir çalışmanın üç farklı vücutta hayat buluşunu gözler önüne sermiş olduk.

Karşılaştırmalı edebiyat biliminde etkileşim olgusu kopya anlamına gelmemektedir. Bu etkileşim olgusuna Alman edebiyatında adını altın harflerle yazdıran Johann Wolfgang von Goethe'nin Dr. Faust'u, İngiliz yazar Christopher Marlowe'un Dr. Faustus adlı eseri ile karşılaştırılması örneği takdire şayandır.

Karşılaştırmalı edebiyat biliminde Doğu ile Batı'nın karşılaştırılmasına da değinelim. Karşılaştırmalı edebiyat bilimi yazarın dünyaya geniş bir perspektiften baktığının göstergesidir. Siyahı bilmeden beyazın saflığı, temizliği asla idrak edilemez. Bu bağlamda düşünecek olursak Doğu edebiyatını bilmeden Batı edebiyatının yazılması olayının doğru olmadığı kanısındayız. Bu görüşümüze Cemil Meriç 'in şu sözünü örnek gösterebiliriz:

... Batı'yla Doğu insan beyninin iki yarım kütesi ve kinlerinden sıyrılan ruh için ne Doğu var ne de Batı. Doğu'yu incelemeyenler Batı'yı nasıl anlar? ⁷

Karşılaştırmalı edebiyat biliminde; yazarın içinde bulunduğu toplum, yaşadığı dönem, yazarın yaşam öyküsü, ruhsal durumu, mitoloji, din gibi alanlarda araştırılma yapılarak doğru bilgilere ulaşılabileceği görüşündeyiz. Çalışmamızın asıl konusu olan "Attila Figürünü" etüt ederken de Karşılaştırmalı edebiyat biliminden faydalanarak sağlam adımlarla ilerleme kaydettik. Bu bağlamdan hareketle Türk edebiyatındaki Attila ile Alman edebiyatındaki Etzel'i karşılaştırma yaptık, aralarında ki benzerliklere ve farklılıklara değindik.

Eski bir Yunanca kelime olan "Mit" kelimesi sözlüklerde masal, hikaye, söz anlamlarına gelmektedir. Türkçede mitos olarak da adlandırılmasına rağmen "mit" kelimesi daha çok kullanılmaktadır. Mitoloji kısaca mit bilimi anlamına gelmektedir.

Geniş manada mitoloji; dünyayı algılama sistemi olup bu algılamayı modelleştiren, dünya görüşüdür. Başka bir şekilde söylemek gerekirse mit, bütün olarak algılanan paradigmanın, sentagmada değişikliği (metin ve içtimai enstitüler vs.) gerçekleştirmesidir.⁸

Gerçekte bir inanç sistemi olup kutsal bir hikayeyi, bir yaradılış hikayesini anlatırken günümüzde bu sözcük bir hayal, gerçek olmayan ütöpik bir olgu olarak dillendirilir. Mit kavramını kendisi Alman olan Max Müller "*Dil Hastalığı*" şeklinde açıklamaktadır.

⁷ Aytaç, 41.

⁸ Fuzuli Bayat, Mitolojiye Giriş, Birinci Baskı, Ötüken Neşriyat Aş. , Çorum. 2005, 11

Her bir sözcüğün kökü herhangi bir tabiat olayını açıklar. Onun fikrince Tanrılar ve kahramanlar hakkında konuşan, tabiat olaylarını Tanrısal kahraman seviyesine çıkaran mitoloji, bir tür “dil hastalığı” olarak izah edilmelidir. ⁹

Bir şey nasıl yaratılmıştır? Nasıl var olmuştur? gibi soruların cevabı mitolojide gizlidir. Her toplumun; kendi kültürüne, gelenek göreneklerine ve en önemlisi de inanç sistemine uygun bir miti vardır. Bu mitlerde yer alan kahramanlar genellikle ya Tanrılar ya da doğaüstü canlılardır. Mitlerde yer alan bu kahramanlarda daima bir yaratma olgusu söz konusudur. Mitlerde öyküler gerçek ve gerçek olmayan hikayeler olarak bir zıtlık göstermektedir.

Mitoloji konusuna değinirken yine karşılaştırmalı edebiyat yöntemini kullanarak ilerleyeceğiz. Bu bağlamdan hareket edecek olursak öncelikle Türk mitolojisine göz atacağız. Türk mitolojisine göre; yaratılış kronolojisinde evrenin yaratılışı ilk sırada olup ardından insanın yaratılışı yer almıştır.

İslam mitolojisinde ki Hz. Adem ile Havva’nın yasak meyve hikayesi, Türk mitolojisindeki Altay yaratılış miti ile benzerlik göstererek oluşmuş bir hikayedir. Mitolojik efsanelerde benzerlikler oldukça fazladır. Örneğin İslam Mitolojisinde Hz. Musa zamanında nehirlerin kan akması olayı aynı zamanda Mısır mitolojisindeki Osiris ve İsis hikayesinde de görülmektedir.

Güneş Tanrısı Re yerin altında seyahat ediyordu. Asker, Re’nin ilerleyişini gördü, Re’nin hışmına uğradı. Re Edfu’yu güçsüz ve zayıf kıldı.

Asker kendi kendine düşündü: Şimdi insanlar Re ile alay ediyorlar. Re dört yüz seneden beri idare ediyor, artık ihtiyarladı. Kemikleri gümüşe vücudu altına benziyor. Bizi idare edecek Re böyle mi olacaktı?

Re adamın böyle söylediğini duydu: “Benimle alay eden insanlar dağlarda, çöllerde kızım Sekmet’le karşılaşınlar” dedi.

Sekmet, kadın vücutlu aslan başlıydı. Babasının sözü üzerine korkunç sesi ile insanların karşısına çıktı. Nehirler insan kanı ile akmaya başladı. ¹⁰

Mitolojik efsaneler arasındaki benzerlikler konusu hakkında Grimm Kardeşler; o toplumların eski akraba oldukları yönünde bir açıklama yapmışlardır. Toplumlar arasındaki iletişim sebebiyle mitolojik eserlerdeki benzerliklere verilen en güzel örnek Attila olgusudur. Attila figürünün hem Türk mitolojisinde hem de Alman mitolojisinde yer alması ve her iki toplumda da benzerliklerin görülmesi dikkatimizi çeken önemli bir olgudur.

Farklı toplumlara ait mitolojik eserlerin benzerlik göstermesi durumuna İran toplumunun ataları olan Aryan kavmini örnek gösterebiliriz. Aryan kavmi, Hint Aryan kavmi ile beraber yaşadıklarından dolayı, bugünkü İran bölgesine göç eden İran toplumunun mitolojisinde Hint mitolojik esintilerinin görülmesi durumunu örnek

⁹ Bayat, 36.

¹⁰ Bilge Seyidoğlu, Mitoloji Üzerine Araştırmalar, Metinler Ve Tahliller, Dergah Yayınları, İstanbul. 2002, 76

gösterebiliriz. İran mitolojisinin, diğer taraftan Yunan ve Mısır mitolojileri ile benzerliklerinin de olduğu görülmektedir.

Farklı toplumların mitolojilerindeki benzerlik durumuna vereceğimiz bir diğer örnek de nevruzdur. Özellikle İran'da baharı karşılama amacıyla yapılan nevruz bayramı kutlamaları, İran tarihinin eski klasik devirlerine dayanmaktadır. İran'da oldukça farklı ritüellerle kutlanan nevruz, İran toplumunun Mezopotamya uygarlığı ile olan ilişkileri sonucunda benzer özellikler görülmektedir.

Mitler “genel kategori” ve “özel kategori” olmak üzere 2'ye ayrılır. Kozmogonik mitler, türeyiş mitleri ve takvim mitleri Genel kategori mitleri arasındadır.¹¹ Kozmogonik Mitler (dünya ve evrenin nasıl oluştuğu hakkında bilgiler verir), ilk insanın nasıl yaratıldığı hususundaki mitler türeyiş mitleri ve takvim mitleri (zaman kavramının nasıl oluştuğu hakkında bilgiler verir) gibi ana başlıklarla genel kategorili mitleri açıklayabiliriz.

Tanrı'lar hakkında mitler, Köken mitleri, Dünya'nın sonu hakkında mitler, Totem mitleri,(kavimlerin, boyların bir hayvan, bitki veya cansız bir nesneye bağlanması, Ecdad-Tanrı ilişkisinin bir olguda birleşmesi, yani ecdadın aynı zamanda kabilenin tanrısı olması telakkisinin öne çekildiği mitler totem mitleri olarak bilinir.¹²

Kahramanlık mitleri ise özel kategori mitleri ana başlığı altında inceleyebiliriz. Attila (Etsel) figürünü, özel kategori ana başlığı altında kahramanlık mitleri konusuna ihtiva etmektedir.

Türk mitolojisinde yer alan kahramanlar öz benliklerinden uzaklaşmış tamamen halkın beklentisine uygun bir karaktere dönüşmüş tip olarak destanlarda yer alır. Deyim yerindeyse “kahraman toplum içindir!”, hata yapmaz her daim iyiye, güzele, doğru olana yönelim vardır.

Fakat bu durum Yunan mitolojisinde tamamen aksi durumdadır. Kahramanlar kendine özgü bir karakter yapısına sahiptir. İyi yanları da vardır kötü yanları da.

Bu bilgi doğrultusunda hareket edecek olursak Attila figürünün Türk mitoloji çatısı altında yer alan bir tipoloji sergilerken Cermen edebiyatında yer alan Etsel figürü Yunan mitolojisinden esinlendiği sonucuna ulaşmaktayız. Yunan mitolojisindeki kahraman tipi gibi Etsel'in de hem olumlu hem olumsuz yanları olduğu açıkça görülmektedir. Mitler doğduğu toplumun aynası gibidir. Toplumun ne düşündüğü nelere inandığını gösterir.

Tarih açısından dönemler oluşmadan önce mitler oluşturulduğu için ve henüz yazı gelişmediği için mitlerin tarihi belli değildir. Bu yüzden mitler sözlü olarak günümüze kadar ulaşabilmiştir. Tarih açısından mitoloji ve din arasındaki öncelik sonralık durumu genellikle tartışılan bir konu olmuştur. Araştırmalarımızın sonucunda ilk insan Hz. Adem ve Havva olmasını baz alarak din olgusunun mitolojiden önce olduğu, mitolojinin dinden esinlendiği sonucuna ulaşmaktayız.

¹¹ Bayat, 15 .

¹² Bayat, 16-17-18.

Doğaüstü varlıkların kahraman olarak seçilmesi, inanç ve kutsallık da mitlerde yer alan önemli olgulardır. Destanlar; toplumun gelenek, görenek, inanç, kahramanlık gibi değerlerini barındıran ve toplumun en değerli ve en eski kaynaklarıdır. Bu yüzden destanlar o toplumun mitlerini kaynak olarak oluşmuş eserlerdir.

Mitler modern ve ilkel toplumlar arasında da farklılık gösterir. Modern toplumlarda mitlerin günümüzdeki uzantısı farklı boyutlarda devam ederken (örneğin: Telli Babada dilek tutularak tel koparma veya yatırlarda mum yakma ritüelleri gibi); ilkel toplumlarda bu durum bambaşka bir şekil alır. Tanrıları ve kutsal durumları temel olarak cezalandırma sistemleri geliştirilmiş ve mitler baz alınarak bir kanun meydana getirilmiştir.

Bazı ziyaretlerin etrafındaki ağaçlara bez bağlanması, ziyaret ve yatırların etrafında 3, 7, 40 kere dönülmesi, büyüde ve büyücülükte yuvarlak şekillerin çizilmesi, uğurlu, uğursuz günler, uğurlu ya da uğursuz hayvanlar gibi...¹³

Etzel destanını incelerken; Prof. Dr. Fuzuli Bayat'ın iddia ettiği, Grimm Kardeşlerin eleştirisi konusu olan ve açıklamalarının yanlış olduğu şu açıklamaları dikkatimizi çeken bir diğer husus olmuştur;

Romantiklerden farklı olarak Grimm Kardeşlerin fikrine göre Tanrılar ve kahramanların başından geçen olayların anlatıldığı destanlarda kolektifin arzu ve istekleri görülebilir. Yanlış olarak Grimm Kardeşler mitoloji ile epik destanı birbirinin benzeri olarak kabul etmiş, destan ve mitolojiyi halk şiirinin temelini oluşturan unsur gibi açıklamaya çalışmışlardır. Oysa destan dahili ve zaruri bir kuvvetten doğmuş olup, mitolojik şuuru yansıtan bir halk edebiyatı türüdür. Onun taşıyıcısı ise yaratıcı halktır. Halk edebiyatının oluşmasında şahsiyetin rolünü hiçe indiren Grimm Kardeşlere göre anonim halk hikayeleri, halk şiiri kendi kaynağını ritüellerden, efsanelerden alır. Bu nedenle folklor ağaçtaki yapraklar gibi halkın iradesine bağlı olmayarak kendi başına gelişir. İnsan ise folkloru koruyan ve icra eden, kuşaktan kuşağa aktarandır.¹⁴

Destan ve mitoloji arasındaki ilişkiyi inceleyecek olursak; bu konu hakkında destan mı mitolojiden, yoksa mitoloji mi destandan etkilenmiştir? sorusuyla sıkça karşılaşmaktayız. Her ne kadar destanların köken bakımından mitoloji ile aralarında sıkı bir bağ bulunsa da, destanların mitlerden etkilendiği ve ilham aldığı sonucuna ulaşmaktayız.

Fuzuli Bayat da destan ve mitoloji arasındaki ilişkiyi şu sözlerle açıklamaktadır:

Mitoloji-Destan ilişkisi sadece mitolojik motiflerin ve karakterlerin destana yansımaları değil, mitolojik düşüncenin bedii düşünceye aktarılmasıdır.

Destan, bütün yönleri ile halk edebiyatının bir türüdür ve şekillenmesinde mitlerle beraber diğer kültür ürünlerinden de birçok şey almıştır.

Destan bir anane gerçekliği olmakla mitten gelen değerleri (düşünce ve tahkiye şekillerini) yaşatır ve mit-destan ilişkisini nispeten halef-selef münasebetine kadar götürür.¹⁵

¹³ Seyidoğlu, 109

¹⁴ Fuzuli Bayat, Mitolojiye Giriş, Ötüken Neşriyat Aş. , Çorum. 2005, 37

¹⁵ Bayat, 100-110.

Fuzuli Bayat'ın bu açıklamaları, mitoloji ve destan arasındaki ilişki durumu hakkında ulaştığımız bu sonuca kanıt teşkil etmektedir. Destanların mitlerden etkilendiği hususuna, Homeros'un eserlerini de örnek gösterebiliriz. 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa'da bazı araştırmacılar, romantik Helenizm ve Ari ırkçılığı hakkında bilgi edinebilmek için Homeros'un destanını araştırmışlardır. Destanların kökeninin Yunan'a bağlandığını, araştırmaları sonucunda kanaat getirmişlerdir.

Mit ve destanlardaki kahramanların ortak yönleri ve farklı yönlerine şematik açıdan yaklaşalım;

MİTTE	KLASİK DESTANDA
İdeal kahraman	Toplumun iyi değerlere sahip kahramanı
Yenilmezlik	Yenilmezlik
Bireysellik	Toplumsal hayat
Olağanüstü ilahi güç	Fiziksel güç

Dünyanın oluşumuna genel açıdan bakıldığında birbirine yakın olaylar seyreder “Tanrı dünyayı yarattıktan sonra bir kayanın üzerine oturup dinlendi”.¹⁷ Kuzey mitolojisinde ise (İsveç, Norveç, Danimarka, İzlanda) durum tamamen farklı bir hal alır. “Edda” olarak adlandırılan bu mitolojik eserlerde ise dibi olmayan içinden akarsu akan bir çukur içinde dünyanın olduğu anlatılır.

Batı edebiyatında Türk kavramı oldukça geniş bir yer kaplayan, geçerliliğini asla kaybetmeyen ve nesilden nesle aktarılan bir kavram olmuştur. Tabi bu kavram Batı edebiyatında müspet yönde olmamıştır. Türk kavramı Batı edebiyatında Türkleri canavarlaştıran ve evrenin en kötü varlıkları olarak lanse edilmesi yönünde süregelmiştir.

Alman edebiyatına baktığımız zaman Martin Luther, Hegel ve bunun gibi birçok bilim adamının Türk kavramına menfi bir bakış açısı sergiledikleri ve bu bakış açısını da eserlerine yansıttıkları açıkça görülmektedir.

Orta çağın ardından başlayan yeniçağ ile birlikte Türkler, Avrupa'nın içlerine doğru ilerlemişlerdir. Bu ilerleyiş Avrupa'nın korkulu rüyası olmuş ve bu dönem itibariyle Avrupa'nın Türklere karşı bir düşmanca tavır sergilemesine sebebiyet vermiştir. Romalı Tarihçi Priscus'un kaleme aldığı şu cümleler de açıklamamızı doğrulamaktadır:

Bir adam yoktur ki, kavimleri sarsmasın, tüm dünya ondan ürkmeye için doğmuş ve herkesin onun hakkında duyacağı dehşet verici bir haberin kendisine ulaşacağı korkusuyla yaşamasın.¹⁸ PRISCUS akabinde şu sözleri de dile getirmektedir; Misafirleri altın ve gümüş kadehten içerken o ahşap bardaktan içmektedir.¹⁹

¹⁶ Bayat, 108.

¹⁷ Thomas Bulfinch, Çeviri: Özgür Umut Hoşafçı, Klasik Yunan Ve Roma Mitolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul. 2017, 278

¹⁸ Burhanettin Batıman, Alman Edebiyatı, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul. 1945

<https://Onturk.Org>2011/05/01> (19.06.2019)

¹⁹ Batıman, 3.

“Ahşap bardaktan içen Attila!” Aslında Priscus’un bu sözüne baktığımız zaman Attila’nın mütevazı bir kişiliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. O lider ruhun altında lüks ve şatafata düşkün bir imparatorun olmadığı açık ve net bir şekilde görülmektedir.

Çalışmamızda Etzel (Attila) figürünü etüt ederken hem Türk literatürün de hem de Alman literatüründe Attila’nın nasıl tasvir edildiği konusunu analiz ettik. Özellikle Nibelungenlied, Hildebrandslied ve Valtharilied destanlarını etüt ederek Etzel figürünü açıklamaya çalıştık. Dünya tarihine konu olan Attila’nın Batı literatüründe özellikle de Alman literatüründe nasıl yer aldığı konusunu açıkladık.

Zikrettiğimiz bu üç Alman destanlarını analiz ederken, Alman edebiyatının başlangıç yılları konusu üzerine de araştırmalar gerçekleştirdik. Özellikle Cermen literatüründe bir Türk hükümdarının yer alması konusuna açıklık getirmeye çalıştık.

Coğrafi açıdan farklı bölgeler olmasına rağmen, Attila’nın Cermen toplumunda yer almasının sebebinin Kavimler Göçü olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Kavimler Göçü sebebiyle coğrafi açıdan birbirinden oldukça uzak olan kavimlerin birbirleriyle mücadeleleri edebiyata yansımaktadır. Bu sebeptendir ki bir Türk hakanın Cermen kavimlerini himayesine alması ve bu ilişkilerin de Cermen literatürüne yansımaları kaçınılmaz bir durumdur.

Ataerkil bir toplum olması sebebiyle kahramanlık lied’leri Cermen Literatüründe oldukça geniş ve önemli bir yer tutmaktadır. Kahramanlık ve galibiyetleri şiar edinen Cermenlerin, Attila’nın himayesine girme istekleri de bu sebeptendir.

Tek üstün ırkın Alman ırkı olduğu düşüncesiyle hareket eden Almanların, destanlarında Attila’yı konu etmelerine de dikkat çekecek olursak yine dillere destan “Kahramanlık” ilkesini benimsemeleri olduğundandır.

Alman edebiyatında yer alan Nibelungen, Hildebrand ve Valthari destanlarının orijinal metinlerine ulaşmamızın mümkün olamayacağı konusuna da çalışmamızda açıklık getirdik. Eski Alman edebiyatının belli aşamalardan geçtiği, dönem dönem değişiklikler gösterdiği konusunu da etüt ettik.

Gerek kilisenin himayesinde olması, gerek Latince dilinin gelişmesi sebebiyle dar bir çevrede yaşamını sürdürmeye çalışan Alman edebiyatı rahatça gelişmemiş ve gerçek kimliğini oluşturamamıştır. Dört bölümden oluşan tezimizde bu konuları analiz ederek, birçok soruya cevap oluşturabilecek şekilde konuya açıklık getirdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALMAN EDEBİYATININ OLUŞUM SÜRECİ, ESKİ DEVİR ALMAN EDEBİYATINA KONU OLAN ATTİLA'NIN HAYATI, İSMİNİN MANASI VE ADININ GEÇTİĞİ ALMAN DESTANLARI

1.1. ALMAN EDEBİYATININ BAŞLANGIÇ YILLARI

8. yüzyılda Germenlere kadar uzanan Alman edebiyatının başlangıç yıllarından günümüze kadar ulaşan ve Germenlerden orijinalliği bozulmadan elimize geçen yazılı bir kaynak yoktur. Edebiyatın o dönemlerde özellikle sözlü yapılmış olması bu durumun sebebidir. Bunun yanın sıra, Alman edebiyatının ilk yazılı eserlerine en doğru şekilde Charlemagne (Büyük Şarl) 768 _ 814 zamanından ulaşabiliriz.

İlk yazılı Alman eserlerine 768_814 Büyük Şarl (Charlemagne) yıllarından ulaşılabilir. ²⁰

Eski Alman edebiyatı hakkındaki birçok önemli bilgiye yine Ms. Hz. İsa'nın doğumundan 98 yıl sonra ünlü tarihçi Tacitus'un kaleme aldığı *Germania* adlı eserden de ulaşabilmekteyiz.

Alman edebiyatı ile ilgili önemli bilgileri MS. Hz. İsa'nın doğumundan 98 yıl sonra Tacitus'un *Germania* adlı eserinden ulaşmaktayız. ²¹

Germenlerin yaşam tarzı, inanışları ve karakter yapıları eserlerine de yansımıştır. Çok Tanrılı dine sahip olmaları ve aynı zamanda ataerkil bir toplum yapısına da sahip olmaları Cermenlerin eserlerinde açıkça görülmektedir. Çok Tanrılı inanış gereği; Tanrılara övgü destanları, ataerkil toplum olması gereği ile de kahramanlık, yiğitlik destanları Germen edebiyatını oluşturmuştur. Kavimler Göçü ile de Germen kavim ve edebiyatı geniş bir alana yayılmış olup; Avrupa'ya yayılma hareketi sırasında birçok düşman kavimlerle de mücadele edilmiştir.

Özellikle Doğu yönünden gelen Hun kavimleriyle aralarında büyük mücadeleler yaşanmıştır. Kavimlerin birbirleriyle olan bu mücadeleleri sırasında ortaya çıkmış olan ve o dönemde mühim olaylara imza atmış kahramanların başarılarını, yenilgilerini destanlarında konu etmiş olup ve bu kahramanlar o kavimlerin tümünde birbirine karşı olarak eserlerinde yer edinmiştir.

Alman edebiyat tarihini; eski devir Alman edebiyatı, Ortaçağ Alman edebiyatı ve Yeni Alman edebiyatı olmak üzere üç dönemde inceleyebiliriz.

İlk dönem; haçlı seferlerine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu dönemi etüt ederken Eski Cermenlerin şarkılardan oldukça hoşlanan bir topluluk olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Gerek tertip ettikleri eğlencelerde, gerek yas törenlerinde, gerek cenge giderken hep şarkılarla duygularını ifade ettiklerini görmekteyiz. Fakat bu şarkılardan hiçbirinin günümüze kadar ulaşmadığı iddia edilmektedir.

²⁰ Batıman, 5.

²¹ Batıman, 5.

Eski cermen toplumunda oldukça önemli yere sahip olan şarkılar günümüze ulaşamamıştır.²²

Özellikle Alman edebiyatında yer alan ve günümüze kadar ulaşabilen Hildebrandslied tek kahramanlık türküsü olduğu ve 9. yüzyılda iki papaz tarafından ortaya çıkarıldığı iddia edilmektedir.

Hildebrandslied iki papaz tarafından 9. Yüzyılda ortaya çıkarılmış tek kahramanlık türküsüdür.²³

“Duydum, iki kişinin birbirlerini karşılıklı savaşa çağırdığını, iki ayrı ordudan, Hildebrand ve Hadubrand.

Baba ve oğul aynı anda zırhlarını kuşandılar,

Savaş giysilerini hazırladılar,

Kılıçlarını bellerine taktılar,

Zırh'ın halkasından geçirip;

At'larını savaşa süren yiğitler.”²⁴

Bu dizelerle başlayan Hidebrand Destanı ve Germen Destanları 8. Yüzyılda henüz Hristiyanlığın yayılmamış olması sebebiyle farklı boyuttur.

“Kader” kavramının oldukça baskın olduğu Germen kavimlerinde oldukça zıt olan Hristiyanlık, gerek misyonerler tarafından gerekse güç kullanarak yayılmıştır. Bu sebeptendir ki Alman edebiyatı başlangıç yıllarında kilisenin boyunduruğu altında gelişen bir edebiyat olmuştur.

Okuma ve yazmayı da o dönemde sadece kilise rahiplerinin bilmesi, Alman edebiyatının bir kilise edebiyatı yapılmasını kolaylaştırmıştır. Eski Yüksek Almanca; bu rahiplerin Latince'den yapmış oldukları çevirilerde kendilerine özgü bir dil oluşturması ile başlamıştır. “*Evangelienharmonie*” de bu özgü dille yazılmış önemli bir eserdir.

Evangelienharmonie adlı eseri rahiplerin kendilerine özgü oluşturdukları dille yazmışlardır.²⁵

Kendine özgü bir dil oluşturulmaya çalışılması 900'lü yıllarda vazgeçilmiş ve artık rahipler İmparatorların yanında yer alarak, onların boyunduruğu altında Latin-Hristiyan edebiyatını yaymaya başlamışlardır. Latin dilinin ve kültürünün kullanılmaya başlaması ile birlikte, edebiyatta Latin rüzgarının hakim olmasına neden olmuştur.

Haçlı Seferleri ile gelişen edebiyat, 1130 yılından sonra dünya konularını eserlerinde işlemeye başlamıştır. “1170 yılı artık Ortaçağ Alman Edebiyat ve Kültürünün temellerinin atıldığı yıl olmuştur.”²⁶

²² Batıman, 5.

²³ Horst Erdmann Verlag, Tübingen, Çev. Ahmet Arpad, Ahmet Cemal, Burhan Arpad, Alman Edebiyatı, Altın Kitaplar Yayınevi, 1970, 16

²⁴ Verlag, çev. Arpad, Cemal, Arpad, 16.

²⁵ Verlag, çev. Arpad, Cemal, Arpad, 17.

²⁶ Verlag, çev. Arpad, Cemal, Arpad, 18.

Bu yıllarda artık edebiyat imparatorluğun himayesinde olup kiliseden bağımsız olsa da yine Hristiyanlığın etkilerinin hakim olduğu bir edebiyat olarak hüküm sürmüştür.

Bu dönem edebiyatında hüküm süren şövalye etkisi ile konulan yiğitlik, kahramanlık, korkusuzluk, yoksullara yardım gibi konuları edebiyatta işlenmiştir. Buna ek olarak Hristiyan Orta Çağ'da; sevap, günah, bu dünya, öteki dünya gibi karşıt görüşler de edebiyatta hakim olmuştur.

1800'lü yıllarda ise artık Alman edebiyatının en başarılı eserlerini oluşturmaya başladığı yıllar olmuştur. Bu yıllarda artık edebiyatta dünyanın gerçekleri konu edinmiştir.

"Hartmann von Aue'nin "Erek" ve "İwein" eserleri bu çağda oluşturulan ilk edebiyat örneğidir." ²⁷

Yine bu çağda oluşturulmuş önemli bir destan olan Nibelungenlied çok daha eski tarihlere dayanmasına rağmen 1200'lü yıllarda kaleme alınmıştır. Germanlerin kahramanlıkları ve trajik öyküleri Nibelungenlied'de konu edinmiştir.

Nibelungenlied'in yanı sıra Gottfried von Strassburg'un 1210 yıllarında yazmış olduğu "*Tristan ve Isolde*" adlı eserde şövalyelik dünya görüşünde sevginin gücünün anlatıldığı önemli trajik bir eser olarak döneme damgasını vurmuştur.

1220 yıllarına kadar şövalye edebiyatı hüküm sürerken, 1220 yıllarından itibaren şövalye, din adamları ve köylüler olmak üzere 3'e ayrılan toplum tabakalaşması sona ermiş ve artık burjuva sınıfının kendini göstermeye başlaması ile edebiyat başka bir boyuta geçmiştir.

1220 yıllarından sonra değişen bu edebiyata vereceğimiz en güzel örnek 1250-1280 yıllarında Wernher dem Gartenaere'nin yazmış olduğu ve şövalyelerin sadece birer yağmacı olarak görevlerini icra ettiği yönünde anlatılan Meier Helmbrecht'dir.

Günlük hayatta önemli yer tutan Burjuva edebiyatı, 1300 ve 1500 yılları arasında oldukça uzun bir zaman diliminde yer almıştır. Alman Edebiyatı bu kez Rönesans ile birlikte bu çağın ardından, Yeni Çağ ile bambaşka bir boyuta geçmiştir. Din olgusu temelleri üzerine kurulan ve "*ahiret*" olgusunu temel alan Orta çağ Hristiyan anlayışı edebiyattan tamamen çıkarılmış ve isteğe bağlı olarak kendi yaşamını kendisi belirler anlayışı hakim olmuştur. *Bohemyalı Çiftçi*, bu dönemde yazılmış olan ve dünyayı farklı ve başka bir alanda değerlendiren önemli bir eserdir.

1400 yıllarında Johannes von Tepl'in yazmış olduğu bu eserde karısı ölen çiftçinin ölüm ile olan karşıtlığını konu alır. Ölüm karşısında hayatın güzelliğinden bahseden çiftçinin yani dünya nimetlerinin yaşamın önemsizliğini savunan Orta çağ ile dünyanın önemini savunan Yeniçağ arasında bir münakaşa yaşanır. Eser'in sonunda taraflar arasında bir üstünlük olmadığı için Tanrı "*ikinizde görüşünüzü güzel savundunuz*" diyerek münakaşaya bir son verir.

²⁷ Verlag, çev. Arpad, Cemal, Arpad, 19.

Eserin sonunda eşitlik olduğu için Tanrı onlara “ikinizde görüşünüzü güzel savundunuz” diyerek tartışmaya son verir.²⁸

1450 yılından itibaren hümanizmin yayıldığı Almanya’da amaç; bilim ve kültürün, kilisenin etkisinden kurtulması içindi. Hümanizmle birlikte eserler Latince yazılmaya başlanmış ve antik eserler bizzat birincil kaynaktan incelenmeye başlamıştır. Bu incelemeler toplumda geniş kitlelere değil sadece bilim adamları çerçevesinde yapılmış olup, edebiyatı dar bir alana sokmasına sebep olmuştur.

Edebiyat 1483-1546 yıllarında Martin Luther tarafından oluşturulan Reform ile kilisenin baskısından çıkıp İncil’e bağlı kalarak hareket etmiştir. Eleştiride sınır tanımayan ve kendisi de keşiş olan Luther daha sonra kiliseden çıkarılmıştır. 1521 yılında V. Karl, Luther’i hesap vermesi için Worms Meclisi önüne çağırmıştır.

1.2. ATTILA’NIN HAYATI

400 yılında dünyaya gelen Attila; Hun imparatorluğunu 11 yıl kardeşi Bleda ile birlikte yönetti. 11 yılın ardından yaşanan taht kavgaları neticesinde Attila kardeşi Bleda’yı öldürerek Hun İmparatorluğu’nun tek lideri haline gelmiştir.

Tahtın tek hakimi olduğu dönemde Hun İmparatorluğu’nun sınırları Ren ırmağı ve Kuzey denizine kadar uzanıyordu. Attila o dönemlerde yaptığı savaşlardaki galibiyetlerinin neticesinde elde ettiği ganimetlerin fazlalığından dolayı birçok Cermen boyları Attila’ya bağlılıklarını ilan edip egemenliği altına girmişlerdir.

Foto 4: Hun İmparatoru Attila. (Kaynak:Kazım Mirşan Facebook, İstanbul Askeri Müze)

²⁸ Verlag, çev. Arpad, Cemal, Arpad, 24.

Attila yaptığı savaşlar ve kazandığı galibiyetlere yenilerini eklemeye devam ederek Balkanlar, ardından Galya ve akabinde Roma'ya da seferler düzenlemeye başlamıştır. Attila'nın güç ve kudretinden çekinen papa Leo ve iki konsül Attila ile Roma'ya yapacağı işgali durdurmak için görüşmüşlerdir.²⁹

Foto 5: Attila'nın ordusuyla İtalya Üzerine Yaptığı Savaşın Eugene Delacroix Tarafından Resmedilişi (Kaynak: nereye.com.tr)

Hatta Roma imparatorluğu, eğer Attila'nın Roma'yı işgal etme girişiminde bulunursa başarısız olma düşüncesi olmadığı için Papa'nın Attila'nın önünde diz çöküp yalvardığı da bazı kaynaklarda yer alır. Tarihte papaya diz çöktüren ilk hükümdar olarak da adlandırılmaktadır.³⁰

Attila'nın Roma'ya karşı harekete geçtiğini duyan Roma'nın yaptığı araştırmalar neticesinde Attila'nın cesur, gözü pek bir kahraman fakat bunun yanında da bütün dinlere karşı saygılı, hoşgörülü ve merhametli bir kişiliğe sahip olduğu bilgisine ulaşılar. Bu bilgi ile Attila'yı yalnızca bir din adamının durdurabileceği konusunda mutabık oldular. Papa Leo'nun, Attila önünde diz çökerek şu sözleri dile getirdiği anlatılmaktadır:

Ey yoksulların koruyucusu... Ey zalimlerin korkusu... Ey büyük Attila! İşte ben, bütün hristiyanların temsilcisi, ben papa I. Leo, önünüzde diz çökerek yalvarıyorum: Roma'ya girmeyiniz. Dünya hristiyanları adına sesleniyorum, bize acıyınız...³¹

Attila'nın papa'ya cevabı, Attila'yı daha da yüceltiyordu:

²⁹ <https://onturk.org> (19.06.2019)

³⁰ <https://www.frmtr.com>>...>garip olaylar (02.12.2018)
<https://www.yeniakit.com.tr> (18.04.2019)

<https://www.turkoyu.com>>tanrının.kirbaci (23.01.2019)

³¹ <https://www.frmtr.com>>...>garip olaylar (02.12.2018)

Kalkınız papa hazretleri! Bir din büyüğünün önümüzde diz çökmesine gönlümüz elvermez... Lütfen kalkınız! Roma'yı ve sizleri bağışlıyorum. Barış ve kardeşlik içerisinde yaşadığınız sürece, benden size zarar gelmeyeceğini biliniz. İmparatorunuz, Romalıları adalet üzere yönettiği sürece, ben uzaklardayım. Aksi halde çok yakınınzdayım! Selam söyleyiniz, sizi bana gönderen imparatorunuza! ³²

Oryantalist tarihçilerin Attila hakkında yapmış olduğu menfi yorumların aslında doğruluk payının olmadığını tespit etmiş oluyoruz ve yine şu dizeler doğrultusunda Attila'nın adil, şefkatli, merhametli bir lider olduğu bilgisine ulaşırız:

Yönetimi altında ki Avrupalılara karşı adil ve şefkatli davrandı. Türk töresinin egemen olduğu Attila yönetiminde din ve vicdan özgürlüğü vardı. Avrupalılar onu, Tanrı'nın kötülükler üzerine inen kırbağı olarak görüyorlardı. ³³

Cermen efsanelerinde de yine Attila'nın çok büyük ve iyiliksever bir hükümdar olduğu bilgisine ulaşabiliyoruz. Hun-Germen savaşlarında Etzel olarak anılan Attila'nın Güçlü bir otoritesi olduğu ve Barış yanlısı bir hükümdar olduğu dile getirilmektedir. ³⁴

Bu bilgiler doğrultusunda her dine karşı saygılı ve hoşgörülü olmak zorunluluğu ve yüceliğini, İstanbul'un fethinin ardından Fatih Sultan Mehmed Han'ın Ayasofya'ya ayak bastığı ilk an halkın korkmamasını ve dinlerini istediği gibi yaşamakta özgür olduğunu dile getirmesi durumu da Attila adaletinin devamı niteliğinde olduğu kanaatindeyiz.

Foto 6: Attila Damgalı Bronz Madalyon (Kaynak: <https://tr.m.wikipedia.org>)

Babası Muncuk Bey, amcaları Rua ve Oktar olan büyük Hun imparatoru Attila'nın doğum tarihi bilinmemektedir. Attila'nın amcası Rua'nın 434 yılında ölümü ardından Attila'nın ağabeyi Bleda tahta geçmiştir. Bleda tahta geçtikten sonra Attila'nın da isteği üzere tahtta hak sahibi olarak ortak bir yönetim şekli belirlemişlerdir.

³² <https://www.frmtr.com>...>garip olaylar> (02.12.2018)

³³ <https://www.yeniakit.com.tr> (18.04.2019)

³⁴ <https://www.yeniakit.com.tr> (18.04.2019)

Bleda başlarda huzur ortamının sağlanması ve devamı için ortak yönetimi benimsemiş olmasına rağmen, ileride tek güç olma özelliği yönünde attığı adımlar Attila'nın gözünden kaçmamış ve 445 yılında Attila'nın emri ile Bleda öldürülmüştür.

Bleda'nın ölümünün ardından tek başına iktidar olan Attila büyük bir hızla fetihler gerçekleştirmiş, topraklarına toprak katmaya devam etmiştir. Destanlara konu olan Büyük Hun İmparatoru Attila'nın yaptığı seferlere de biraz göz atalım:

İskitya Seferi, Birinci Balkan Seferi, İkinci Balkan Seferi, Batı Roma (Galya) Seferi ve İtalya Seferleri yaptığı seferlerden bazılarıdır. Bu seferlerden Batı Roma (Galya) seferini etüt ederek açıklamamıza devam edelim.

Batı Roma Seferi (Katalon Savaşı): Attila, Batı Roma İmparatorunun kızıyla evlendikten sonra Batı Roma İmparatorundan kızının çeyizi olarak topraklarının yarısını vermesini istemesi ve imparatorunda bu isteği reddetmesi üzerine yapılmış bir seferdir. 451 yılında gerçekleşen Katalon Savaşına Attila Cermen ve Slav kavimlerinin de yer aldığı bir ordu ile galibiyetle sonuçlanmış bir seferdir.

Önündeki engelleri aşıp gücüne güç katan Attila, batıdaki Cermenlerin neredeyse tümünü hakimiyeti altına almıştır. Bu iddiamızı şu sözlerle kanıtlamaktayız;

Meşhur Katalonya seferinde Cermen uluslarından Gepidlerle doğu Gotları, Markomanlar, Suebler, Ouadler, Erul'lar, Turciler ve Rugi'lerin Attila ordusuyla birlikte harp etmiştir.³⁵

Batı Cermenleri himayesi altına almasından sonra Attila rotayı batı Roma'ya çevirmiştir. Batı Roma'nın destekçisi olan batı Gotlarının desteğini kırmaya çalışmıştır. Ren ırmağını geçerek büyük bir hızla ilerleyen Attila'nın önünde hiçbir gücün duramayacağını anlayan Roma; papa Leo'yu devreye sokarak malum görüşmeyi yapmış ve aralarında sulhu gerçekleştirmişlerdir.

Attila'nın bu galibiyetlerle dolu hayatı akabinde, 453 yılında bir Cermen prensesiyle gerçekleştirdiği izdivaçtan bir gün sonra ölmüştür. Attila'nın ölümünün ardından defnedileceği yer konusunda da sorunlar yaşanmıştır. Kabrinin yeri tam olarak bilinmemektedir. Hatta defnedildiği zaman orada bulunanların da öldürüldüğü yönünde açıklamalar birçok tarihçi tarafından iddia edilmektedir.

Araştırmalarımızın sonucunda, Tuna Nehri sınırları birden fazla ülkede bulunduğu için ve kabrini bulmaya çalışmak da bu sebeple mümkün olamayacağı için Attila'nın Tuna Nehri yatağına defnedildiği bilgisine ulaşmaktayız.

Attila'nın ölümünün ardından üç oğlu arasında taht kavgaları yaşanmıştır. Yaşanan bu taht kavgaları imparatorluğun zayıflamasına sebep olmuştur. Cermenler bu kaotik ortamı fırsat bilerek Hun İmparatorluğundan ayrılmışlardır. Aslında Cermenlerin bu

³⁵ Şükrü Akkaya, "Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* (4), Ankara. 1944, 557

ayrılışlarına dikkat çekecek olursak, bir Cermen prensesiyle evlenen Attila'nın ölümünün müsebbibinin Cermenler olmadığını söyleyemeyiz.

1.3. ATTILA İSMİNİN MANASI

Belli dönemlerde yaşamış ve yaşadıkları dönemde yaptıkları mühim olaylarla tarihte isimleriyle yer edinmiş şahsiyetler, toplumlar tarafından hep beğeni kazanmıştır. Bu şahsiyetlerin dil, din, ırk gibi farklılıklarına bakılmadan toplumlar tarafından kabul görmüş ve örnek alınmışlardır. Attila, Fatih; Batı'ya baktığımız zaman İskender veya Caesar gibi isimler dikkat çekmektedir.

Tarihte ismini altın harflerle yazdıran Attila, liderlik vasfını sadece gücü ile değil aynı zamanda zekasını da doğru orantıda kullanarak Avrupa'ya şekil vermiştir. Attila'nın bu özelliği, yani zekasını gücü ile doğru orantıda kullanması ve buna ek olarak adaleti ve merhametinin de eklenmesi ile, Attila'nın farklı toplumlar tarafından sevilmesi ve benimsenmesini sağlamıştır.

Attila figürünü etüt ederken bu ismin manasına da değinmemiz araştırmamız açısından önem teşkil etmektedir. Attila ismi Türkçede Ata anlamına gelmektedir.³⁶ Bu anlamın dışında, ünlü ve babacık anlamları da vardır.³⁷

Attila adının kökeni hakkında birçok araştırma yapılmıştır. Tarihte birçok mühim meselelere imza atmış olan Attila adı hakkında çok fazla malumata sahip olamamamızın sebebi Hunların yazıyı kullanmamalarındandır. Ayrıca Attila döneminden günümüze kadar ulaşabilmiş mevcut tarih kitaplarında da Attila adının kökeni hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bazı araştırmacı tarihçiler Attila adını, Attila döneminde Hun toprakları ve civarında yaşayan toplulukların dillerinde araştırma yaparak Attila adına benzer sözcüklerle yanıtı ulaşmaya çalışmışlardır. Bazı araştırmacılar ise birtakım yer adları ile benzerlikler olduğu yönünde açıklamalar yapmışlardır.

Bazı tarihçiler Orta Asya'daki kimi yer isimlerinin Attila ismine benzerliklerinde araştırmışlardır.³⁸

Türk edebiyatında Attila isminin manasının yaşadığı yer adları ile benzerlikleri olduğu dikkatimizi çekerken, Alman edebiyatındaki Etzel isminde de böyle bir benzerliğin olup olmadığı konusunu analiz ettik. Etzel isminin yaşadığı yer adlarından esinlenilerek konulmadığı, sadece o toplumların birbirleriyle olan iletişimleri sonucunda o toplum tarafından kabul görmüş bir şahsiyetin isminin aynen alınıp telaffuzdaki birtakım değişiklikler yapılarak benimsendiği sonucuna ulaşmaktayız.

Attila isminin analizini yaparken her bir harfin bir manaya sahip olduğu bilgisine ulaşmaktayız;

³⁶ Ahmet Yılmaz, "Attila'nın Siyasi Hayatı, Şahsiyeti ve Karakteri", *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 2016, 12

³⁷ www.ismininanlaminedirx.com (29.12.2018)

³⁸ Mehmet Bülent Şenocak, Aslı Kahraman Çınar, "Antik Roma Yazıtlarındaki Attila İsmi Üzerine Bir Araştırma", *Electronic Turkish Studies* (16), 2018, 258

A: Atılğan - enerjik, olayları algılama duygusu gelişmiştir. Mantıklı düşünme en üst seviyededir.

T: Duygularını söylemekte zorlanır. Ketum bir karaktere sahiptir.

İ: Kırılgan, çok ama çok duygusaldır. Hemen incinir ve kırılır. Hassas bir bünyeye sahiptir.

L: En yetenekli kişidir. Sanatsal yönleri bulunmaktadır ve birçok alanda yetenek sahibidir. ³⁹

Attila adının birçok dilde yazımına bakıldığında genellikle kelimenin ilk harfinin –A olması ve içinde –tl harflerinin yer aldığı görülmektedir. Attila ismi yazılırken kullanılan temel düşünce At-l-, Att-l-, At-ll-, Att-ll- şeklinde sessiz harflerin ve ismin başında “A” sesli harfinin bulunmasıdır. Bunların dışındaki isim sonuna gelen ekler, Latince de genetiv, dativ vb. eklerdir. ⁴⁰

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Attila isminin özelliklerine baktığımız zaman lider, başkasının sözlerini dikkate alan fakat kendi fikirleri ile hareket eden, sorumluluk duygusu oldukça yüksek olan korkusuz kişilerdir. Yeniliklere her zaman açık olan, bazen sinirli ama aynı zamanda alıngan tiplerdir. Kreatif fikirlere sahip iyi gözlem yapabilen ve hızlı yaşamayı seven karakterler olduğu da karşımıza çıkmaktadır. Attila isminin Gotçadaki anlamı ise Atacık’tır. ⁴¹

Bu anlamların yanı sıra Volga anlamına gelen İtil, atıl, idil de dikkatimizi çekmiştir. Eski Türkçenin başlangıçlarından biri sayılan Hun Türkçesinde İdil nehri her dönemde Atel, İtil veya Edil gibi farklı adlandırıldığı bilinmektedir. ⁴²

Arş. Gör. Ahmet Yılmaz’ın da bahsettiği üzere bu isimlerle anılmasının sebebi, Attila’nın kanaatimizce Volga Nehri civarında dünyaya gelmiş olmasındandır. Ali Ahmetbeyoğlu’nun Attila adının manası hakkında yaptığı şu açıklamalara da göz atalım;

Attila isminin ne manaya geldiği Türkçe olup olmadığı meselesi her zaman tartışma mevzusu olmuştur. Kimi ismin Gotça (G. Doerfer, Z. Moor gibi) kimi ise Türkçe olduğunu ileri sürülmüştür. (Gy. Nemeth, O. Pritsak gibi.) Attila adının Gotça “Babacık, Atacık, Sevimli, Ağabey” manalarına geldiği söylenerek Hun dönemi Türkçe bir kelimenin Germence yorumu olarak gösterilmiştir. Genellikle Attila isminin Volga nehrinin bir diğer adı olan İtil-Etil’den geldiği düşünülmüştür. Ayrıca Göktürk Türkçesindeki Attay= “şöhretli imparator” ile de bağlantı kurulmuştur. En son olarak O. Pritsak ise ismin Türkçe olduğunu ve Es-til-a, As-til-a, At-til-a= Attila şekliyle “Büyük deniz, okyanus” veya her şeye gücü yeten hükümdar manalarına geldiğini söylemiştir.” ⁴³

Attila adı farklı yerlerde farklı telaffuz edilmiştir. Latince yazıtlarından ulaşabildiğimiz Attila adının yazılış biçimlerine birkaç örnek verelim;

Yunanistan’da ele geçen bir yazıtta Atilius, yine aynı bölgede ele geçen başka bir yazıtta Atilius ismi yer alır. Sicilya, İtalya’da ele geçen yazıtlarda Atiliae ve Atilius ve Atilia isimleri karşımıza çıkmaktadır. Suriye eyaletinin Türkiye bölümünde At(t)il(ius), Suriye, Şam’da Atil(ius), Mısır eyaletinde ise Atilio isimlerinin bulunduğu yazıtlara rastlanmıştır. Baetica (İspanya) eyaletinde Atilia, Narbonensis (Fransa)

³⁹ www.ismininanlaminiara.com (06.03.2019)

⁴⁰ Şenocak, Kahraman Çınar, 263.

⁴¹ Yılmaz, 12.

Mustafa Baydar, Attila, İstanbul, 1953, 10

⁴² Yılmaz, 12.

<https://www.abdulvahapkara.com> (03.12.2019)

⁴³ Şenocak, Kahraman Çınar, 263.

eyaletinde Atilio, Atilius, Atilia, Narbonensis (İsviçre) eyaletinde Atilius, Raetia (Almanya) eyaletinde Atiliano, Attili(ae), Atilius isimlerinin geçtiği yazıtlara rastlanmıştır. ⁴⁴

Her ülkede farklı adlandırılan Attila, eski Alman destanlarında Etzel, İskandinavya toplumlarında Atli, Çin dilinde Etil, Kazaklarda ise Edil olarak isimlendirilmiştir.

Attila kelimesinin farklı toplumlardaki anlamlarını araştırmaya devam ederken Macar dilinde nasıl zikredildiğine değinmeden geçmek olmazdı. Atzel olarak adlandırılan Attila'nın Macar dilindeki manası "Çelik" anlamındadır. Ahmet Yılmaz; meşhur, ünlü anlamlarına da gelen Attila kelimesi hakkında şu açıklamayı da yapmıştır:

Attila kelimesi; Atalmak mastarından doğmuştur. Abuşka Lügatı, Atalmak hakkında şunları yazmaktadır: Ataldı, adlandı ve namdar oldu, yani meşhur, ünlü anlamlarına gelmektedir. Ayrıca Attila kelimesinin Atlağa kelimesinden türetildiği de düşünülmektedir. ⁴⁵

Attila adının farklı toplumlarda farklı adlandırılmasına değinirken Peygamberler tarihinde de benzer durumların görüldüğü dikkatimizi çekmiştir. Özellikle Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV)' İn ismi şerifinin Osmanlıda değiştirilerek kullanılma durumunu örnek olarak gösterebiliriz. Osmanlı'nın, Yüce Peygamber'in bu özel lafza hürmetsizlik ve layık olunamama endişesiyle, eşanlamlısı olan Mehmed ismini tercih etmiştir. Aynı isimlerin farklı toplumlarda değişime uğrayarak adlandırılması durumuna, gerek siyasi gerek kültürel sebepler etken olmuştur.

Değişime uğramış bu isimlere birkaç örnek verebiliriz;

“Adem – Adam

Emre -Amor

Azrail - Azrael - Izrail – Azrin - Izrael –Azriel - Ezraeil - Azraille - Azryel - Ozryel

Bünyamin - Benjamin - Binyamin

Cebrail - Gabriel

Danyal - Daniel

Davut - David

Meryem – Mary – Maria - Miriam

İskender - Alexander

Havva - Eve - Eva

İsa - Jesus

Mikail - Michael - Mihail - Michel

⁴⁴ Şenocak, Kahraman Çınar, 258-259-260-261-262.

⁴⁵ Necati Kotan, Attila, Kemal Matbaası, Ankara. 1976, 11

Süleyman – Salomon - Solomon

Yahya – Johannes - John

Yakup – Jakob - Jacob

Yusuf – Josef – Joseph - Yosef

İbrahim – Abraham - Avraam

Hüseyin - Usain

Elyesa - Elisa

İshak - İsaac

Sare – Sarai - Sarah

Yunus - Jonas

Zekeriya - Zechariah

Nuh - Noah

İdris - Henoch

Harun – Aaron”

İsimler; toplumsal hafızanın kültürel belleğinden süzülerek gelirken, kimi zaman değişime uğramadan, kimi zaman da birtakım etkileşimler sonucunda değişime uğrayarak karşımıza çıkar. Bu değişimler dini, kültürel, siyasi vb. etkiler sebebiyle olurken günümüzde ise değişim sebeplerine kentleşme, sanayileşme, köyden kente yapılan yoğun göç ve kitle iletişim araçlarının yaygın kullanımı gibi sebepler de gösterilebilir.

Tarihte, toplumlarda derin izler bırakan isimler, her ne kadar farklı toplumlarda değişime uğramış olsalar da, ismin yazılışı ve telaffuzunun öneminden ziyade mühim olan ismin arka planındaki tarihsel ve toplumsal anlamdaki önemidir. İsimler o toplumun ruhunu yansıtır, yaşadığı veya yaşamak istediği hayatı anlatır. Tıpkı kahraman olan Attila adının Cermen ve diğer toplumlarca örnek alınması ve kullanılması da bu savımıza kanıt teşkil etmektedir.

Geleneklerin hakim olduğu toplumlar da isimler o topluluğun ruhunu yansıtır ve kişinin geçmişle olan bağlantısını sembolik olarak gösterirken geçmişle olan bağının kişiyi geleceğe taşımasının mesajını da verir. Bu toplumlarda kullanılan isimlerin temelinde o toplumların din, kültür ve tarihi anlamları bulunmaktadır.

Modernizmin hakim olduğu toplumlarda ise bu durum tamamen farklı bir kimliğe bürünür. Modern toplumlarda daha çok bireysel tercihler söz konusudur. Modern toplumlarda ismin toplumsal ilişkilerle olan bağı oldukça zayıftır ve bu toplumlarda ki

isimlerin arka planında dini, tarihi ve kültürel içerikler bulunmamaktadır. İsimlerin belirleyici olması konusunda saydığımız bu özelliklere; geleneğe bağlılık ve devam, gelenekten ayrılma, ideolojiler, farklı düşünceler, mahafazakar, liberal ve çağdaş düşünce gibi özellikleri de ekleyebiliriz.

Bu özelliklerin yanı sıra yabancılaşma motifi de önemli bir husustur.⁴⁶ Özellikle Cermen soyundan olmayan Attila'nın Cermen kültüründe yer alması hususu yabancılaşma motifine örnek teşkil etmektedir.

Türk - İslam toplumlarında isimlendirme sisteminde dini içerikler (Allah'ın sıfatları, Peygamber isimleri, Ashab'dan isimler, Kur'an da geçen isimler, tarihte yer alan önemli isimler, geleneklere bağlı olarak konulmuş isimler, yapılan iyilik, dostluk ve sevgi muhabbet gibi duygular sebebiyle konulan isimler, doğumun vuku bulduğu tarih ve yer isimleri, tabiat olayları, özelliklerine göre hayvan, çiçek isimleri, değerlerine göre maden isimleri, ünlü isimleri, ideoloji, mezhep ve kelimelerde yapılan düzeltmeler ve değişikliklerle alakalı isimler baz alınarak uygulanırken Batı toplumlarında bu özelliklerin yanı sıra daha çok güç ve isim yapmış lider insanların isimleri konur.

İsim kültürü köyden kente göç veya yurt dışına yapılan göçlerden de etkilenmektedir. Yapılan bu göçler o toplumun öz benliği ve karşılaştığı yeni kültür arasında yaşadığı travma sebebiyle farklılaşmalar yaşamıştır.

Asıl konumuz olan Attila'yı da bu bağlamda düşünecek olursak başka bir yönetimin himayesine girmiş bir toplumun kendisinden çok farklı olan bu kültürden etkilenmesi ve bunu eserlerine yansıtması kaçınılmazdır. Cermenlerin Etzel'i, isim kültürüne eklemesi Cermenlerin o dönemde edindiği yeni bir aidiyet ve yeni bir yaşam alanı edindiğinin göstergesidir.

İsim kültüründe yaşanan bu etkileşim günümüzde özellikle Almanya'ya göç eden Türk ailelerinde daha çok görülmektedir. Bu aileler çocuklarının ikinci ismini Alman isimlerinden seçmektedir.⁴⁷

Kısacası isim toplumsal ve tarihsel alanda kişinin aidiyetini gösteren bir sembol, bir mesaj verme aracıdır. Sadece bir ismin temelinde bir tarih, kültür, inanç, amaç, yönelim kısaca özel bir anlam bulunmaktadır.

1.4. ATTILA İSMİNİN YER ALDIĞI ALMAN DESTANLARI

Destan: 1. Tarih öncesi Tanrı, Tanrıça Yarı Tanrı ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir, epope: Manas, Şehname, İlyada, Kalavela birer destan örneğidir.

2. Bir kahramanlık hikayesini veya bir olayı anlatan, koşma biçiminde, ölçüsü on bir hece olan halk şiiri.

⁴⁶ Celalettin Çelik, "Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2), Adana. 2006, 52

⁴⁷ Çelik, 52.

3. Çağdaş Türk edebiyatında biçim ve içerik yönünden, geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri: üç Şehitler Destanı, Çanakkale Destanı.⁴⁸

Foto 7: Destanlara Konu Olan Attila'yı Tasvir Eden bir Tablo (Kaynak: abdulvahapkara.com)

Sözlü olarak başlayan Alman Edebiyatı ancak 8. yy da büyük Şarl'ın çalışmaları ile yazılı edebiyat dönemine geçiş yapmıştır. Büyük Şarl eski Cermenlerin yaşadığı olayları, savaşları, Hunlarla olan ilişkileri ve Attila destanını kaydetmiştir. fakat bu kayıtları Ludwig imha ettiği için bugün bu orijinal metinlere ulaşmamız pek mümkün değildir. Günümüze kadar bu bilgilerin süregelmesi ise ozan diye tabir ettiğimiz eski saz şairlerinin mesleği icra etmeleri sayesinde.

Bütün uluslarda olduğu gibi Almanların ilk edebiyatı da sözlü olarak başlar, muayyen; bir olgunluk devresi geçirdikten sonra yazıya geçer. Yazılı edebiyat ancak 8. Yüzyılın ikinci yarısında Büyük Karl'ın geniş kültür çalışmaları anlarında, çekingen notlar, kaba satır arası tercümeleleri suretinde kendini göstermeye başlar. Eski Cermen göçümleriyle hükümdarlarının yaptıklarını, harp hatıralarını terennüm eden ve Hunlarla ilgili olan Ermanrich, Attila, Theoderich destanlarının Büyük Karl tarafından yazıya geçirildiğini, biyografi olan Einhard naklederse de halefi müteassıp Ludwig bunları imha ettiğinden bu şekilleriyle ele geçmemiştir. Eğer vaktiyle saraylarda-ilk olarak Attila'nın sarayında rağbet gördükleri halde sonraları gezgin çalgıcı menzilesine inen ve eski zengin hatıraları yer yer taşıyarak sazlarının, dokunaklı sesleriyle her tarafa aksettiren saz şairleriyle devrin yazı bilen biricik sınıfını teşkil eden keşişler arasında halkın ruh ve yaşayışına yabancı olmayan bazıları olmasaydı eski yiğitlik destanları büsbütün unutulacaktı.⁴⁹

Attila ismi Alman destanlarından sadece Hildebrand destanında geçmemektedir. Bunun yanı sıra Waltharius destanı, Nibelungen destanında da Attila rol almıştır. Şimdi Attila isminin geçtiği bu destanlara biraz göz atalım.

⁴⁸ www.tdk.gov.tr (12.10.2018)

⁴⁹ Şükrü Akkaya, "Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* (4), Ankara. 1944, 561-562

İKİNCİ BÖLÜM

ATTILA İSMİNİN GEÇTİĞİ ALMAN EDEBİYATI DESTANLARINDAN HİLDEBRANDSLIED, NİBELUNGENLIED VE VALTHARI DESTANLARININ ÖZETİ

2.1. HİLDEBRAND DESTANI ÖZETİ

Hildebrand destanında Attila'nın himayesi altında bulunan ve onun güvenini kazanmış sadık bir Cermen beyi olan Hildebrand ve oğlunun birbirleriyle savaşıması olayı dramatik bir biçimde hikaye edilmiştir. Savaş İtalya'da vuku buluyor. Eski Hildebrandslied'de otuz yıl aradan sonra Hildebrand, Dietrichs Gefolgsmann, vatanına geri döner ve oğlu Hadubrand'a rastlar, ona “eski Hunlar” olarak hakaret eder ve yüreksizlikle suçlar. Onuru uğruna Hildebrand savaşı reddedemez ve kendi elleriyle oğlunu öldürmek zorunda kalır.

Hildebrand karşısında ki Hadubrand'ın kendi oğlu olduğunu anlayınca savaşmamak için altın bir bilezik hediye etmek istiyor fakat Hadubrand bunun bir tuzak olduğunu düşünerek reddediyor, bu güvensizlik duygusunu destanda ki şu mısra gösteriyor:

Koca Hun kocamışsın fakat dolu düzenbazsın ⁵⁰ Savaş artık kaçınılmazdır. Hadubrand, yaşlı Hildebrand'ın savaştan çekilmesini korkaklıkla bağdaştırınca savaş baba-oğul arasında başlamaktadır.

Almanca yazılmış olan Hildebrand destanının sonu belli olmamakla birlikte başka metinlerde destanın sonunun; Hadubrand'ın, babasının kılıç darbesiyle yaralandığını ve Hadubrand'ın da yenilgisini kabul ettiği şeklindedir. ⁵¹

Daha sonra Hadubrand'ın Hildebrand'dan yardım istemesi üzerine yaptığı bir hile ile tekrar Hildebrand'a saldırmak için hamle yapınca Hildebrand oğlu Hadubrand'ın göğsüne kılıcı saplayarak öldürmesi ile eser sonlandırılmıştır.

2.2. NİBELUNGEN DESTANI ÖZETİ

Zamanın birinde Niederrhein (Aşağı Ren Bölgesi) civarında Siegmund adında bir kral ve Siegelind adında bir kraliçe yaşarmış. Bu kral ve kraliçenin Siegfried adında dillere destan kahramanlıkları olan güçlü ve yakışıklı bir oğulları vardır.

⁵⁰ Akkaya, 563.

⁵¹ Akkaya, 564.

Umwert-Siebs, Geschichte Der Deutschen Literatur, Vero Verlag, 2015, 66

Siegfried bir gün ormanın içerisinde Mime adında bir demirci ustasıyla karşılaşır ve Mime ustaya çırak olmak istediğini dile getirir. Genç ve oldukça güçlü olan Siegfried'i Mime usta yanına alır ve çalıştırmaya başlar. Fakat Siegfried demirci atölyesinde ki herkesle kavgaya eder.

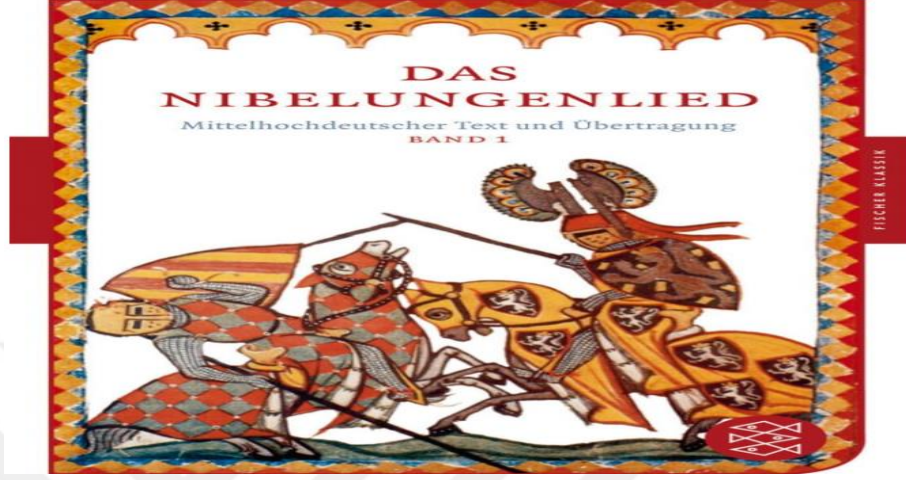

Foto 8: Das Nibelungenlied (Kaynak: Abdulvahapkara.com)

Bunun üzerine diğer çalışanlar, eğer Siegfried atölyeden gönderilmezse orayı terk edeceklerini dile getirdiklerinden Mime usta Siegfried'in orayı terk etmeyeceğini bildiği için onu öldürmeye karar verir.

Mime usta Siegfried'e odun kömürü getirmesi için ormanın derinliklerinde ki ejderhanın bulunduğu yeri tarif ederek onu kandırmıştır. Siegfried'de kurulan tuzağı anlamayıp Mime ustanın tarifi üzerine yola koyulmuştur ve neticede ejderha karşısına çıkıverince ejderhayı aklamayı başarmıştır.

Foto 9: Ejderha Kanı ile Yıkayan Siegfried (Kaynak: Wordpress.com)

Ejderhadan akan kan Siegfried'in parmağına temas edince parmağının kılıç işlemez hale geldiğini görür ve bunun üzerine bütün kıyafetlerini çıkararak kanla yıkanır. Fakat o sırada bir ıhlamur ağacının yaprağı sırtının bir bölümüne yapışır. Ardından Siegfried tekrar yola koyulur.

Yolda kralların çıkardığı bir hazineyi görür ve oraya yaklaşır. Krallar onun Siegfried olduğunu görünce biz aramızda hazineyi paylaşamıyoruz eğer sen bize yardım edersen sana Balmung Kılıcını veriz, diye teklifte bulunurlar. Siegfried teklifi kabul eder kılıcı alır fakat yine hazine paylaşımını krallar kabul etmezler. Anlaşmazlık sorunu iyice artar ve aralarında çıkan kavga sonucunda Siegfried Kralları öldürür.

O sırada büyü yapabilen olağanüstü güçlere sahip cüce Alberich de oradaydı ve bir büyü ile görünmez hale gelen Alberich, Siegfried ile savaşmaya başlar. Siegfried, Alberich'i de yenerek Balmung Kılıcına ve Nibelungen hazinesine sahip olur, aynı zamanda Nibelungen Ülkesi'nin de kralı olur.

Siegfried Burgunden ülkesinin kralı Gunther'in kız kardeşi Kriemhild'in dillere destan güzelliğini duyar ve bir şölen'de karşılaşması ile Kriemhild'e aşık olur. Onunla evlenmek için Gunther'e yaklaşır ve ona savaşta yardım ederek güvenini kazanır.

Foto 10: Das Nibelungen Lied (Kaynak: Nach der Übersetzung von Karl Simrock neu herausgegeben, bearbeitet und kommentiert von Walter Hansen, Wien Heidelberg, 1982)

Daha sonra Gunther Island ülkesinin (İzlanda) kraliçesi Brünhild ile evlenmek ister fakat Brünhild ile evlenmek isteyenlerin Brünhild ile müsabakaya katılması gerektiğini ve bu müsabakayı kaybedenlerin sonucunu canları ile ödediğini bildiğinden buna cesaret edememektedir.

Siegfried, Gunther'e; yardım etmesi karşılığında kardeşi Kriemhild ile evlenmesi isteği üzerine bir anlaşma yaparlar ve Gunther'de Brünhild ile müsabakaya tutulur. Müsabakanın her aşamasında Siegfried Alberich'in görünmezliği sağlayan külahını takıp Gunther'e yardım eder ve alınan hileli galibiyetin ardından Brünhild Guntherle evlenmeye rıza gösterir.

Düğün gecesi oldukça güçlü olan Brünhild, Gunther'i yanına yaklaştırmayınca Gunther Siegfried'den yeniden yardım ister ve Alberich'in Külahı ile Siegfried

Brünhild'e sarılarak onu etkisiz hale getirir ve oradan ayrılır. Ayrılırken de Brünhild'in yüzüğü ve kuşağını alır.

Verilen sözler tutulur Gunther ve Brünhild'in evliliği ile birlikte Siegfried ve Kriemhild'in de izdivaçları gerçekleşir.

Kriemhild ve Brünhild arasında ki kıskançlık gitgide artmış ve Brünhild'in Siegfried'e karşı küçük düşürücü lafları Kriemhild'i çileden çıkarmıştır. Yüzük ve kuşak olayını daha önceden Siegfried'den öğrenen Kriemhild yapılan bir şölenle dile getirerek Brünhild'i küçük düşürmüştür. Bu durumu hazmedemeyen Brünhild kocası Gunther'e anlatır ve sadık şövalyeleri Hagen'in de bu durumun onur kırıcı bir durum olduğunu ve hazmedilemeyeceğini Gunther'e söyler. Gunther; Hagen ve Brünhild'in kışkırtmaları sebebiyle sadık Siegfried'e ölüm emrini verir.

Planlar yapılır, tuzaklar kurulur. Düzmece bir savaş tertip edilir ve Siegfried'den yardım istenir. Yardımı seve seve kabul eden Siegfried hemen yola koyulur. Hagen, Siegfried'i tuzağa düşürmek için vücudunun yara alabilecek bölümünü belli etmesi için kıyafetine bir işleme yaptırır.

Savaş başlamadan bitti barış sağlandı! haberi ile planın ikinci aşamasına geçilir. Bir av tertip edilir ve avda bir kaynaktan su içen Siegfried, Hagen tarafından elbisesinde ki işaretli yerden mızraklanarak son nefesini verir.

Kocası Siegfried'in ölümü ile Kriemhild yasa boğulur ülkesine kardeşi Gunther'in yanına dönmesi konusunda ikna edilir. Kriemhild Siegfried'i Hagen ve kardeşi Gunter'in öldürdüğünü bilmektedir. Kriemhild'in eline geçen Nibelungen Hazinesi Hagen'in entrikaları ile Burgunden Krallığı'nın eline geçer ve Hagen onu nehir yatağına gömerek saklar.

Foto 11: *Das Nibelungen Lied* (Kaynak: Nach der übersetzung von Karl Simrock neu herausgegeben, bearbeitet und kommentiert von Walter Hansen, Wien Heidelberg, 1982)

Bu olayla da birlikte gnbeĒn intikam ateŖiyle yanıp tutuŖan Kriemhild Hun lkesi Kralı Etzel'in izdivaç teklifini kabul eder, nk gl Ŗvalye Hagen'den intikam alabilecek tek kiŖi Kral Etzel'di. Kriemhild ve Kral Etzel evlenir bir oĒulları olur.

Aradan yıllar geçer ve Kriemhild artık intikam vakti geldiĒini dŖnerek Burgunden kralı Gunther ve ailesini davet eder. Bunun bir tuzak olduĒunu anlayan Hagen, Burgunden KrallıĒına karŖı gelemeyerek davete icabet eder. Hun lkesine Ēitmek için yola koyulurlar.

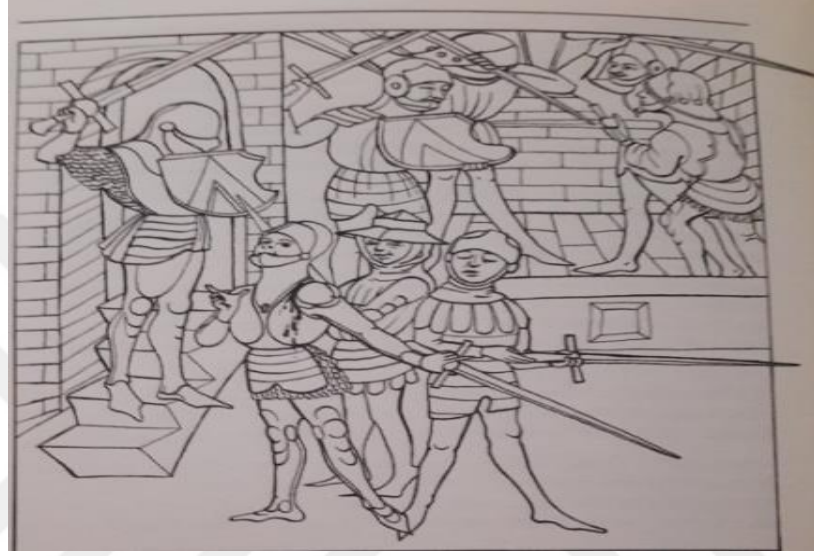

Foto 12: *Das Nibelungen Lied* (Kaynak: Nach der bersetzung von Karl Simrock neu herausgegeben, bearbeitet und kommentiert von Walter Hansen, Wien Heidelberg, 1982)

Hun topraklarına varılır ve orada Kriemhild'in Ŗvalyelerinin aldıĒı emir doĒrultusunda Burgunden'lilerle Kriemhild'in Ŗvalyeleri arasında byk savaŖlar yaŖanır. Kriemhild'in Ŗvalyeleri lr. Hagen bu savaŖta kral Etzel'in oĒlunu da byk bir kılı darbesiyle katleder. Bunun zerine Kral Etzel'in Ŗvalyeleri devreye girer, kanlı bir savaŖ yapılır.

Foto 13: Das Nibelungen Lied (Kaynak: Nach der Übersetzung von Karl Simrock neu herausgegeben, bearbeitet und kommentiert von Walter Hansen, Wien Heidelberg, 1982)

Yapılan bu kanlı savaşın sonunda salonda sadece kral Gunther ve Hagen hayatta kalabilmiştir ve hala teslim olmamaktadırlar. Kral Dietrich ve büyük kılıç ustası Hildebrand salona gider ve artık savaşmaktan bitap düşen Hagen, kral Dietrich tarafından elleri bağlanarak tutuklanır ardından Gunther de aynı şekilde tutuklanarak Kral Etzel'in huzuruna götürülür. Kriemhild onlara zarar vermemek şartıyla teslim alarak zindana atar.

Kriemhild, zindanda Hagen'e Nibelungen hazinesinin yerini sorar. Hagen'in son Burgunden kralı ölene dek yerini söylemeyeceğini belirtir. Bunun üzerine Kriemhild kardeşi Gunther'i öldürtüp kellesini Hagen'in önüne getirtir. Tekrar hazineyi sorar ve aldığı alaycı cevaplar karşısında öfkeyle Balmung Kılıcı ile Hagen'i öldürür. Durumu gören Kral Etzel bu dehşet karşısında adeta kanı donmuş şekilde kalakalmıştır. Verdiği sözü yerine getirmeyen Kriemhild'e öfkelenen usta Hildebrand kılıçla Kriemhild'i öldürmüştür. Destan trajik bir sonuçla sonlanmıştır.

2.3. WALTHARIUS DESTANI ÖZETİ

Attila'ya karşı savaşamayan Frank kralı, Attila'nın kendi ülkesine saldırmaması için yeğeni Hagen'i Attila'ya rehine olarak verir. Bunun yanında yine Attila'ya karşı savunmasız olan Burgund Kralı, kızını (Hildegund'u) rehine olarak verir ve destanda bu rehinelere birde Akitanya Kralının oğlu Walther eklenir. Aradan geçen yıllar ve sağladıkları başarı ve güvenden sonra bu rehinelere devlet yönetiminde önemli kadrolara gelmesini sağlamıştır.

Walther'in güçlü bir asker olarak savaşlarda zaferler kazanmaya devam etmesi, Alman edebiyatında mübalağa ile anlatılmıştır.

Burgund kralının kızı Hildegund ise hazine muhafızlığı görevine getirilmiştir. Günün birinde Walther ve Hildegund karşılaşır. Birbirlerine aşık olur ve kaçmak için anlaşır.

Walther'in kurduğu tuzağın akabinde herkes sarhoş olur. Valthari silah mühimmatını ata yükleyip, aslanı da yanlarına alarak kaçarlar. Askerler sarhoşluktan uyanmalarına rağmen, güçlü Walther'i alt edemeyeceklerini bildiklerinden ötürü Walther'e karşı koymaya cesaret edememişlerdir. Walther, Karşısına çıkanları alt ederek vatanına geri döner, Hildegund ile evlenir ve sonrasında ülkesine kral olur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATTILA İSMİNİN GEÇTİĞİ ALMAN EDEBİYATI DESTANLARINDAN HİLDEBRANDSLIED, NİBELUNGENLIED VE VALTHARI DESTANLARININ ANALİZİ

3.1. HİLDEBRAND DESTANI ANALİZİ

Almanlara ait olan ve 70 satırdan oluşan Hildebrand destanı 7. ve 9. yüzyıllar arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu destanın günümüze kadar ulaşması ise daha öncede belirttiğimiz üzere hem sazlı şairler aracılığı ile dilden dile aktarılmış hem de kilisedeki bazı keşişlerin bu duruma müsamaha göstermesi neticesinde gerçekleşmiştir.

Fulda şehrindeki manastırda bulunan iki keşiş tarafından bir dua kitabının iç kapak sayfalarında 850 civarında dönüşümlü olarak yazılan Hildebrandlied Cermen dönemin destansı şiirin yegane örneğidir. 68 uzun hat korunmuştur, 1945’de el yazması kayboldu, 1 sayfa Amerika’dan Almanya’ya geri dönmüştür.

Hildebrand destanında yapılmış birkaç çeviri örneği;

İşittim ki

Karşılaştı birer kişi meydan okuyanlardan,

Hildebrand_Hadubrand iki ordu arasından.

Baba_oğul zırhlarına şöylece bir bakıştılar,

Zırhlarını giyindiler, kılıçları takıştılar.

Hildebrand ayıttı, yaşı çok ilerlemiş,

Kısa sözlerle dedi, kendi görmüş geçirmiş.

Başladı hem sormaya, atası kimdir diye.

Hildebrand derlermiş benim atam adına

Dahi Hadubrand derler ulus içinde bana

Gitmiş atam Doğu’ya otoklarla kalamazdı,

Zira Dietrich sıkıntıda babamsız olamazdı.

Baban Hildebrand mı, dedi koca kahraman

Öyle ise tanık olsun ulu Tanrı şu zaman.

Derken çekti bileziği ki kolunda takılmış,

Han altununda yapılmış, Hun Kral’ından alınmış.

Gerçi bir armağanı istekle almak gerek.

Amma böyle düzene karşıda düzen gerek.

Lakin ey koca Hun hem yaman hem kurnazsın,
Kocamışsın, kırarmışsın fakat dolu düzenbazsın.
Pusatların gösteriyor bir zavallı böyle mi olur?
Bu ülkeden kaçıp giden öyle mi olur?
Öyle ise koru Tanrım talih acı olacak,
İmdi beni oğlumun kılıcı mı vuracak?
En korkağı olurdu Doğu ordusunun,
Kaçarsa vuruşmadan, şu senin imrendiğin.
Derken ilkin kargılar yaman yağmur saçtılar,
Sonra ağır adımlarla birbirine yanaştılar.
Nacaklarla saldırdılar, kalkanlara daldırdılar,
İhlamurdan sert kalkanlar param parça oldular.⁵²

Hildebrand destanının Eski Yüksek Almanca devrinden günümüze ulaşması Latince yazılmış olan bir Teoloji kitabının boş sayfalarına yazılarak günümüze kadar ulaşabilmiştir.⁵³

3.2. NİBELUNGEN DESTANI ANALİZİ

Orta Yüksek Almancanın en önemli destanı olan Nibelungen destanı 1200'ler de yazılmış olup (Nibelungenland) Nibelunglar ülkesindeki yöneticilerin yaşadığı olaylar ve Attila'ya karşı yaptığı mücadeleleri konu edinmiştir. Nibelungen destanında "Etsel" olarak isimlendirilen Attila; kahraman, mert, korkusuz bir cengaver olarak tasvir edilmiştir.

Etsel'in dışındaki diğer kahramanlar ise şu şekilde tasvir edilir:

Kriemhild: Siegfried'den sonra Etsel'in karısı olan Kriemhild, aynı zamanda üç Burgund Hanı'nın kız kardeşidir.

Siegfried: Hollanda beyi olan Siegfried Kriemhild'in Etsel'den önceki ilk eşidir.

Gunther: üç Burgund Han'ı kardeşlerin en büyüğüdür.

Hagen: Siegfried'i öldüren Burgund Bey'idir.

Dietrich: ünlü bir komutan ve Verona'yı başkent yapan bir Han'dır. Sonraları ülkesinden ayrılarak Attila'ya sığınmıştır.

Hildebrand: Dietrich'in hocası, Wolfhart'ın dayısı ve Kriemhild'i öldüren kişidir.

⁵² Şükrü Akkaya, "Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* (4), Ankara. 1944, 563-564

⁵³ Akkaya, 562.

Almanların en ünlü destanı olan Nibelungen destanında Hun İmparatorluğunun Burgund'lara son vermesi olayı tarihi bir gerçeklik olarak yer aldığı gibi ejderhanın ve ejderha kanının vücudunu kılıç işlemez haline getirmesi olayı da destanın içinde mitolojik unsurlar barındırdığını açıkça göstermektedir.

12. ve 13. yüzyıl arasında oluşan Nibelungen Destanı 20.000 mısradan oluşmaktadır.⁵⁴ 20.000 mısradan oluşan destanda ki olay örgüsü Cermen kahramanlar etrafında dönerken birden bire bir Türk Hakan'ın olaya dahil olması oldukça dikkat çekicidir. Destanda Attila güçlü bir Hakan olarak tasvir ediliyor olması da neden Attila yerine bir Cermen kahraman olayda yer almıyor sorusunu da akıllara getirmektedir.

Ejderhanın kanıyla yıkanıp da vücuduna hiçbir silahın işleyemeyecek güçte olması ve olaya mitolojik açıdan yaklaştığımız zaman yarı tanrısal gibi görünen Siegfried'in ölümünün müsebbibi olan Burgund kardeşlerden intikam almak düşüncesi doğmuştur. Bu intikam düşüncesi ancak Siegfried'den bile daha üstün vasıflara sahip biri tarafından gerçekleştirilebilirdi.

Bu sebeptendir ki Attila'ya yönelme durumu oluşmuştur. Bu husus Attila'nın olağanüstü vasıflara sahip olan Siegfried'den daha üstün bir kahraman olduğunu gösterir. Buna rağmen bu kadar güçlü olarak tasvir edilen kahramanın destanda neden fiili bir güç göstergesine yer verilmemesi de akıllarda soru işareti bırakan bir diğer husustur. Şu dizeler bize destanda tutarsızlıklar olduğunu göstermektedir: “Ardından Etzel de Rüdeger'den yardım istemeye başladı. Senden başka bana hiç kimse artık yardım edemez diye directti kral. “Eğer yanımda olmaya hazırsan, verdiğim ülke ve şatolar mülkün olsun.”⁵⁵

Bu sözler ile Attila arasında ki tezatlık dikkati çekmektedir. İntikam almak için başvuru olan güçlü Attila yerine aciz bir Attila resmi çizilmeye çalışılmıştır.

Nibelungen Destanından birkaç örnek;

“Uns ist in alten maeren wunders vil geseit

Von heleden lobebaeren von grozer arebeit

Von fröuden hochgeziten. Von weinen und von klagen,

Von küener recken striten müget ir nu wunder hoeren sagen.”⁵⁶

(Bizlere eski destanlarda / çokça mucizeler gösterildi / kahramanlar övüldü / büyük işler yapan / sevinçlerden bahsedildi / ağlamalardan ve şikayetlerden / cesur kahramanların döğüşlerinden / bunlarda sadece büyülü şeyler dinleyeceksiniz.”⁵⁷

⁵⁴ Gustav Ehrisman, Geschichte Der Deutschen Literatur Bis Zum Ausgang Des Mittelalters, 1935
Henry Stephen Schneider, 342

⁵⁵ Nibelungen, Çev. Cem Demir, Asa Kitabevi: 24, Bursa. 2001

⁵⁶ Wilhelm Vogelpohl, Çev. Yavuz Erkoç, Alman Edebiyatı Tarihi, Orient Yayınları, Ankara. 2005, 10

⁵⁷ Vogelpohl, 10.

3.3. WALTHARIUS DESTANI ANALİZİ

Alman edebiyatında önemli bir yere sahip olan Waltharius destanının dili Latince'dir. Bu kadar milli bir şuurla yazılmış destanın dilinin neden Almanca değil de Latince'dir sorusuna ışık tutacak olursak destan şairi Eckehard'ın Roma'ya yaptığı sık seyahatler ve Papa'ya olan yakınlığından dolayı olduğunu görmekteyiz. Waltharius destanı Orta Yüksek Almancada oldukça önemli bir yere sahiptir. Hatta Şükrü Akkaya'nın da araştırmasında dillendirdiği üzere;

“Waltharius destanı gerek konusu, terkip kudreti, gerekse sanat bakımından olağanüstü önemlidir. Orta Yüksek Almanca'nın parlak devrini teşkil eden 13. Yüzyılın herhangi bir epik eseri bununla boy ölçüşemez.”⁵⁸

1446 mısradan oluşan Waltharius destanında Attila'nın Batı'ya gerçekleştirdiği seferler anlatılmaktadır. Destanda Attila'nın sadece Hun İmparatorluğu sınırlarında veya civarındaki hakimiyetle sınırlı kalmayıp çok uzak bölgelere de yaptığı akınlar anlatılmaktadır. Hatta bu anlatılarda önüne çıkanları, karşı koymaya çalışanları yerle yeksan edip, destek olanları ise müttefiki olarak yanında tuttuğu anlatılmaktadır.

Waltharius destanından birkaç çeviri örneği;

Engürüs ülkesinde otururda,

Çok tanınmış bir Kral,

Adı onun Etzel (Attila) idi;

Ekşi menendi yoktu.

Hem zengin hem mülayim,

Misli yok bu kral'ın.

Oniki taçla kalkan,

Ülkesine tapardı.

Üçüncü yer bölümü Avrupa'dır kardaşlar;

Adı, dili, töresi aykırı urukdaşlar,

Dini irfanı başka buralarda dururda.

Engürüs'te, herkes bilir bir ulus otururdu,

Buna en çok Hun demeye dillerimiz alışmış,

Cesareti, silahı Hun'u pek güçlü kılmış.

Sırf çevrenin ulusları pes demedi bunlara

Atlasların kıyıları sınır oldu Hun'lara

⁵⁸ H. Schneider, *Helden_Geistlichen_Ritterdichtung*, 1925, 109

Direneni yere serer, yalvarana el verir.
Saltanatın bin yıldan fazla sürdüğü söylenir.
Önceleri bu ülkede Attila Kral idi.
Yer titredi sarsıldı atın ayak sesinden,
Hava bile ürkmüştü kalkan deprenmesinden.
Çelik orman parıltısı ışıldıyor kırlarda
(iğne atacak yer yoktu etrafta sınırlarda)
Alfer haber alınca, başka kavimler boyun eğmiş,
Sapır sapır titretmiş, yüreğine korku değmiş.
_Ne _ dersiniz bu iş'e, imkan yoktur savaşa,
(Meğer boyun eğersek yağı buradan savaşa)
Burgund'la Frank'lar nümüne oldu ile,
Ger aynını yaparsak kimse ayıp saymaz bite.
Bağdaşa ermek için elçiler çıksın yola
Aziz evladım rehin hem haraç versem n'ola.
Döndü artık Avarlar (Hunlar) memnun mahzuz olarak
Bol hazneler yükleyerek rehineler alarak.⁵⁹

⁵⁹ Şükrü Akkaya, "Eski Alman Destanlarında Attila'nın Akisleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* (4), Ankara. 1944, 566

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİ ALMAN DESTANLARI İLE KAHRAMANLIK DESTANLARINA KONU OLAN ATTİLA FİĞÜRÜ VE ANALİZİ

4.1. ALMAN DESTANLARINDA ATTİLA FİĞÜRÜ

750 ile 1050 yılları arasındaki Eski Yüksek Almanca devri ile 1050 ve 1450 yılları arasındaki Orta Yüksek Alman edebiyatı dönemindeki önemli destanların çoğunda kahraman Attila idi.

Alman tarihine baktığımız zaman mühim olaylara imza atan İmparator Şarlman (Büyük Karl) ya da Cermen kralı Dietrich von Bern (Veronalı Dietrich) dururken neden Eski Alman destanlarında Attila ismi zikredilmiştir, üstelik dini, dili, kültürü ve ırkı dahi farklı iken, genlere ve ırka bu kadar kıymet veren tek üstün halkın, aryan ırkı olduğunu iddia etmelerine rağmen neden Attila, işte tüm bu soruların cevabını bulabilmek için sorunun kaynağına indik.

Attila'nın kardeşi Bleda'yı öldürdükten sonraki yönetimi ile büyük zaferlere imza atmış; gücü, kudreti dünya çapında yankı uyandırmıştır. Hatta o kadar geniş coğrafyaya sesini duyurmuştur ki; *“Atımın ayağını bastığı her yer benim toprağımdır.”* diyerek önünde hiçbir engelin olamayacağını açıkça belirtmiştir ve savaşlarda ki galibiyetlerin, kazandığı ganimetlerin, gücün ve kudretinden ötürü Cermenler Attila'nın yanında yer almışlar ve destanlarında da onun kahramanlıklarını işlemişlerdir.

Eski Alman Destanlarına konu olan Attila'yı “Şükrü Akkaya'nın” çalışmasında da zikrettiği üzere Antakyeli Ammian Marcellinus'un kayıtlarından şu bilgilere de ulaşmaktayız:

Dağlarda, ormanlarda dolaşma dolayısıyla daha yetişme çağlarında soğuğa, açlığa, susuzluğa dayanmaya alışıyorlar. Ketenden veya samur kürkünden elbise giyiyorlar. Başlarında alçak, yuvarlak Börk taşıyorlar, kılı bacaklarını keçi postlarıyla örtüyorlar, biçimsiz ayakkabıları serbestçe yürümelerini önlediğinden yaya harbinde beceriksizdirler. Çirkin fakat yaman dayanan atlarına sanki yapışmış gibi dururlar, gece gündüz at üstünde geçirirler. Alışveriş, yiyecek içme, uyuma hatta düş görme hep çıplak at'ın ensesine dayanmış bir halde olagelir. Ciddi görüşmeler de at üstünde olur. Sıkı bir kral idaresine bağlı değiller, oymak beylerinin idaresinde karşılına çıkan her şeye düzensiz olarak atılırlar. Nadiren hücumu beklerler, daha ziyade kendileri savaşa başlarlar, kazık şeklindeki savaş nizamlarıyla (cep açmak) korkunç narelerle düşmana atılırlar, çevik, becerikli hareketlerle kasten dağılırlar, fakat ansızın dönerek düşmanın bozuk saflarını tarumar ederek mahvederler. Kurganlarla karargahlara saldırmazlar, uzaklardan uçlarında pek hünerli siarıltilmiş kemik bulunan, oklarını fevkalade becerikli atarlar. Boğaz boğaza savaşta kendilerini korumayı düşünmeksizin kılıcı savurur ve düşmanın dikkatini kılıca çevirdikten sonra attıkları kementle kısıkrak etmeye uğraşırlar.⁶⁰

⁶⁰ Weber_Baldamus, Lehr- und Handbuch der Weltgeschichte, Verlag Von Wilhelm Engelmann, Leipzig. 1902, 51

O dönemde böyle meziyetlere sahip olamayan Cermenlerin dizelerden de anlaşıldığı üzere hakimiyetleri altında olmayı tercih etmeleri ve bu vasıflara sahip olan Attila'yı destanlarına da konu etmeleri kaçınılmaz bir durumdur.

Geniş bir coğrafyada sesi yankılanan Attila ve Hunların ele geçirdiği tüm topraklarda adaleti sağlanmış, iç işlerinde yerel seçimlerle yönetimine devam ettirmiş, her türlü dine, kültüre, yaşayışa saygı duymuştur.

Tıpkı Osmanlı İmparatorluğundaki durumla benzer özellikleri göstermesi de dikkati çeken bir husustur. Her iki yönetimde de alınan toprakta ki halkın dini, dili, ırkı, kültürüne saygı duyulmuş ve bu şekilde her ikisi de adalet timsali olarak tarih sayfalarına nakşedilmiştir.

4.2. KAHRAMANLIK DESTANLARINDA ATTİLA

Çalışmamızda Attila'yı etüt ederken tarihi bir çalışmaya edebi açıdan yaklaşmayı amaç edindik. Tarih boyunca ülkeler ve yöneticiler Attila'yı nasıl tasvir etti, neden farklı isimlerle zikredildi, gerçekte Attila eserlere olduğu gibi mi yansıtıldı yoksa farklı mı lanse edildi işte tüm bu sorulara ışık tutabilmek adına Attila'yı tarihteki rolüyle değil, edebi açıdan etüt etmeye çalıştık. Hun İmparatoru Attila, Alman edebiyatında nasıl Etzel oldu veya İskandinavyalılar Attila'yı neden Atli olarak telaffuz etti işte tüm bu soruları etüt etmeyle çalışmamızı başlattık. Bu soruların cevabını bulabilmek için olaya tezat düşünceleri masaya yatırarak başladık.

Öncelikle Attila'ya Batı Roma Hristiyan dünyasının duyduğu kin ve nefret, diğer taraftan Avrupa'nın doğusunda yaşayan toplumun Attila'ya duyduğu hayranlık duyguları; öte yandan kıta Cermen'lerinin ve Kuzey Cermen topluluklarının da Attila'ya bakış açısı aynı değildir. Bir yandan kilise, diğer yandan muhalif Aristokrat soylu Cermen aileleri. Batı Edebiyatına baktığımız zaman gerçeklerden oldukça uzak olan bir Attila karşımıza çıkar. Gaddar ve adaletsiz olduğu yönündeki iddiaları da gerçekliklerle asla örtüşmemektedir.

Cermen destanlarında ki Etzel ise Attila'dan bir şeyler almış gibi gösterilir. Etzel'in efsanelerde ki kahraman yönünün yer almasına değinecek olursak işin aslının Cermen Edebiyatında ki kahraman tiplerinin aslında Got'lar tarafından, Hatta Gotlarda ki Aristokrat soylu aileleri tarafından oluşturulduğu bilgisine ulaşmaktayız. Bizim bu savımızı Yaşar Önen (Helmut De Boor) kaleme aldığı cümleleriyle de kanıtlıyoruz.

“Çok eski ve hemen hemen hiç değişmeyen bir görüşe göre Cermen Edebiyatının kahraman tipini Got'lar yaratmışlardır. Doğu Cermen Krallarının çevresinde toplanan soyluların yarattığı bu edebi tür, sonradan yeni şekiller alarak bütün Cermen dünyasına yayıldı. Biz bu edebiyatı Andreas Heusler'in *Altgermanische Dichtung* (Eski Cermen Edebiyatı) adlı eserinde belirttiği şekilde anlıyoruz.”⁶¹

Cermen literatüründe ki kahramanların nasıl ve kimler tarafından oluşturulduğu hususunda ki en doğru bilgilere o döneme her açıdan en yakın olan şahsiyetlerden

⁶¹ Helmut De Boor, Çeviren: Yaşar Önen, *Tarihte Efsanede Ve Kahramanlık Destanlarında Attila*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara. 1981, 7

ulaşabiliriz. Bu bağlamda kendisi de bir Got olan Jordanes'in paylaştığı bilgilere göz attık. Jordanes o dönemi yaşayan Cossidor'un aktardığı bilgiler doğrultusunda açıklamalarını yazmıştır. Jordanes'e göre Attila merhametli, savaşlardan zevk alan, güçlü, kudretli, anlayışlı, kıvrak bir zekaya sahip olan bir şahsiyetti. Bu bilgilere Jordanes'in şu sözlerinden ulaşıyoruz;

"Dünyada ki insan soylarının çalkantısı içinde doğmuş olan, bütün ülkelerin korku duyduğu, hangi yolla bilmiyorum, kendisi hakkında yayılmış ürkütücü kanatla bütün kitlelere korku salan adam. Gerçekten yürüyüşü kibirli idi; gözlerini durmadan oraya buraya gezdiriyordu, öyle ki uzun bedeninin, hareket bakımından da, gücü görölüyordu; şüphesiz savaşları seviyordu, fakat eli ölçölü, anlayışı çok güçlü idi yalvaranlara karşı yumuşak, bir kere güvenini kazananlara karşı lütufkar idi".⁶²

Jordanes'in bu açıklamasından sonrada Attila'nın emri altında olan ve Attila'nın güvenini kazanmış olan Cermen Kavimleri hakkında da bir açıklama yapıyor.

"Gepid Kralı Ardarich'in ve Doğu Got Biraderler Valamer, Vidimer ve Theodemer'in Attila'nın tam güvenini kazanmış olduklarını ve Valamer ile Ardarich'i diğer Prens'lerin hepsinden çok daha fazla sevdiğini, onları danışma meclisine çağırđıęını anlatır. Geri kalan kral kalabalığı çeşitli kavimlerin önderleri tıpkı hizmetkarlar gibi, Attila'nın başıyla verdiği işaretlere ve gözünü çevirdiği yere dikkat ediyorlar _ deyim yerindeyse _ geri kalan krallar kalabalığının ve öbür kavimlerin önderlerinin her biri korkup ürkerek herhangi bir yakından uzak duruyordu yada en azından, buyruk almış olduğu için, böyle yapıyordu. Yalnız Krallar Kralı Attila herkesi herkesten çok düşünüyordu." ⁶³

Bu alıntılar doğrultusunda Jordanes ve Batı'nın gözünde Attila'nın ne olduğunun cevabına yine Jordanes'in şu sözlerinden ulaşıyoruz.

"Attila, Batı'nın dini açıdan oluşturduğu dünyayı yok etmeye çalışan bir düşman olarak görüyorlardır."⁶⁴

Bu doğrultuda hareket edecek olursak Cermen literatüründe ki Attila övölürken arka planda ona duyulan kin ve nefretin aslında din içerikli olduğu kanısına varmaktayız. Öte yandan Jordanes'in bahsettiği "Yalvaranlara karşı yumuşak, bir defa güvenini kazanmış olanlara karşı lütufkardı ." ⁶⁵ Sözleri, Alman destanlarında ki Etzel figürüyle birebir örtüşmektedir. Nibelungen destanına baktığımız zaman Attila'nın kendisine gelip sığınan Dietrich von Bern'i kabul ederek kadim dostu olması da yine bu duruma örnek teşkil etmektedir.

Attila'nın bir diğer özelliği ise gücü ve kudretidir. Cermen Krallarından en güçlüleri dahi ona karşı koyamamaktadır ve hepsi Attila'nın boyunduruğu altındadır. Fakat bu kadar güçlü, vicdanlı ve adaletli Avrupa Fatih i Attila'nın Batı Literatüründe güçsüz ve başkalarından medet ummaya çalışan bir aciz hükümdarmış gibi gösterilmesi bunun yanında tüm kötölüklerin anası gibi lanse edilmesi de Batı Edebiyatı ve Tarihinin objektif olmadığını göstermektedir. Tıpkı Nibelungen Destanında Etzel'in Ülkesinde yaşanan kanlı olaylarda sessiz kalarak çaresizce sükuneti sağlamak için hiç kılıç kullanamayan bir acz'in sergilenmesi gibi.

⁶² De Boor, Çev. Önen, 8.

⁶³ De Boor, Çev. Önen, 8-9.

⁶⁴ De Boor, Çev. Önen, 8-9.

⁶⁵ De Boor, Çev. Önen, 8-9.

Bu yorumların ardından en doğru bilgiyi paylaşan ve kendisinin de bizzat tanıklık ettiği Got’lu tarihçi Jordanes’in Attila’nın ölümünün ardından yanında çalışan adamlarının kabrinin başında dile getirdikleri mersiyeleler doğrultusunda yerilen bir Attila’nın olmadığı bilakis sevilen saygı duyulan adaletli, merhametli ve güçlü bir hükümdar olduğu bilgisine sağlam kaynaklar doğrultusunda ulaşıyoruz.

Jordanes bize Attila’nın adamlarının onu mezarı başında söyledikleri, baştan aşağı övgü dolu, bir mersiyele bıraktığını:

“Çok güçlü soyların efendisi Muncuk’un oğlu, kendisinden önce adı duyulmamış İskit ve Cermen Krallıklarına tek başına egemen olan Hun Kralı Başbuğ Attila Roma dünyasının iki İmparatorluğunu devletleri ele geçirip korkuttu ve geri kalanların ganimet yerine konulmaması konusunda ki dilekler karşısında yumuşayıp yıllık vergiyi kabul etti: Bolluğun gelmesiyle, bütün bu şeyleri sağladığından ötürü de, ne düşman yarasıyla, ne de erlerinin düzeniyle değil de soyunda duyulan rahat içinde yüzü tümüyle gülerek, acı nedir bilmeden öldü.”⁶⁶

Alman Edebiyatında ki Etzel; Got’lu tarihçi Jordanes’in yaptığı açıklamalarda ki Attila’ya benzemektedir. Fakat Attila’nın Etzel olarak Nibelungenlied gibi destanlarda kimliğini kazanarak yer alabilmesi ancak 13. yüzyılda gerçekleşebilmiştir.

Nibelungenlied’in öncesinde Etzel hakkında daha fazla bilgi edinmemizi sağlayan iki önemli destan daha bulunmaktadır. Ülkesinden kovulan, Etzel’e sığınan ve Etzel’in merhameti ile onu himayesine alan ve hatta mühim görevlere getirdiği adamı Dietrich’i anlatan Hildebrand destanı bunlardan ilkidir ve 8. Yüzyılda yazıldığı bilinir.

İkincisi ise 10. Yüzyılda yazıldığı bilinen Waltharius destanıdır ki burada bu iki destandan edindiğimiz bilgilerde bize Hun İmparatoru Attila’nın nasıl Etzel olduğunu ve neden Etzel’in yer aldığı sorularını cevaplamamıza yardımcı olacaktır.

4.3. ANALİZ

Waltharius destanının başlangıç aşamasında Eckehart Attila’yı kaleme alırken dini unsurların etkisiyle oldukça serttir. Savaşan, kandan zevk alan kavimleri önünde dize getiren bir imaj sergilerken, destan devam ettikçe Attila; kendisine sığınanlara merhamet eden, güç duygusunu bastıran, sakin, Cermenleri koruyarak himayesine alan koruyucu Etzel Figürü olarak ortaya çıkmaktadır.

Aktif bir portre çizen Attila’nın pasif bir Etzel’e dönüşmesi durumu oldukça ilginçtir. Etrafında cereyan eden olaylara kayıtsız kalması ve hep yanında başka kahramanların ön plana çıkması da muammadır. Yine Rabenschlaht destanında (Ravenna Meydan Savaşında) büyük Hun İmparatoru Attila’nın oğullarının Dietrich’in ülkesini savunmak için birlikte mücadele ettikleri savaşta hayatlarını kaybetmesini ve bu olaya rağmen de Attila’nın Dietrich’i düşman ilan etmeyip yine dostluğunu devam ettirmesini anlatan bir destandır. Yani Almanların merhametli Etzel’i yücelttiği ve ona verdiği değeri açıkça göstermektedir.

⁶⁶ De Boor, Çev. Önen, 13.

Kanımızca Etzel her ne kadar Kuzey bölgesinde Atli olarak değişime uğramış olsa da, Jordanes'in bahsettiği Etzel'den etkilendiği oldukça açıktır. Etzel'in önüne çıkan her kavmi yok etmesi, savaştan ve kandan hoşlandığı gibi tasvirlerinin her iki bölgede de benzer oldukları kanısına varmaktayız.

Kuzey Bölgesinin Atli'si, pasif gibi gösterilen Etzel figürü gibi olmamıştır. Bilakis Kuzey'de Burgund'ların ezeli düşmanıdır. Hazine için tuzaklar kuran ve saldırıya geçen bir karakter olarak lanse edilmiştir. Karısının kardeşlerinin bu tuzaktan bihaber olmaları ve düzenlenen tuzağa karşı cesurca gösterdikleri mücadelenin sonunda kahraman olarak ölmeleri anlatılır.

Atli bu destanın sonlarına doğru Burgund kızı olan karısı Gudrun'un yani Cermen Destan'ında ki Kriemhild'in kardeşlerinin öcünü almak için Atli'ye karşı verdiği savaşı gösterir. Kocasından aldığı intikam sonrasında intihar ederek eser sonlandırılmıştır.

Kısaca ister Kuzey'in (İskandinav) Atli'si, ister Cermen'lerin Etzel'i olsun hepsinde gücünün, kudretinin yüce olduğu, fakat gerçekleştirilen eylemlerde pasif bir karakter olarak lanse edildiğini görmekteyiz.

Etzel'in ve Atli'nin büyük İmparator Attila'dan farklı mı yoksa aynı mı sorusuna verdiğimiz yanıt kesinlikle farklı olduğu görüşüdür. Alman Literatüründe tasvir edilen Etzel Figürünün, Türk literatüründeki Attila'dan tamamen farklı tasvir edildiği göze çarpmaktadır. Toplumların yaşam tarzları ve kültürlerine ışık tutacak olursak bunu şu şekilde açıklamamız daha doğru olur.

Bir hazine için türlü tuzaklar düzenleyen Etzel figürünün bizim kültürümüzde hoş karşılanmayan bir durum olduğu fakat bu tutum ve davranışların Cermen kültüründe o kadar da kötü olmadığı yönündedir. Eğer karşısındaki hısımın değil de hasmınsa yapacağın her şeyin doğru olacağı düşüncesi hakimdir, ki bu da Türk kültürü nazarında oldukça nahoş bir durumdur.

Etzel'in ölümüne değinecek olursak tarihçi Priscus'tan yaptığımız araştırmalar neticesinde "evlendiği günün gecesi " ⁶⁷ İçtiği içkinin vermiş olduğu sarhoşluk ile sırtüstü yatar ve burnundan açılan kanamanın akışına karşı yapılan kötü niyetli bir tamponun, kanın boğaza akmasına sebep olmuş ve hayatını kaybetmiştir.

Priscus'un bu yorumunun yanında bazı tarihçiler de bir kadın tarafından bir gece vakti hançerle öldürüldüğünü iddia etmektedir. Yine Ravenna kilisesine bağlı olan Agnellus'a göre ise Etzel'i öldüren kişinin bayağı bir kadın olan Cermen prensesidir şeklinde yorumladığını Yaşar Önen'in (Helmut De Boor)şu cümlelerinden anlamaktayız; " Etpost haec omnia a vilissima muliere cultro defossus, mortuus est.= Bütün bunlardan sonra da, çok aşağılık bir kadın tarafından bıçaklanması üzerine ölmüştür. " ⁶⁸

Bayağı bir kadın tarafından öldürüldüğünü iddia eden Agnellus'un, Etzel hakkında ki yaptığı kinayeli açıklamalarının sebebine değinecek olursak; Ravenna Kilisesinin

⁶⁷ De Boor, Çev. Önen, 27.

⁶⁸ De Boor, Çev. Önen, 29.

Doğu Roma İmparatorluğunun sınırları içerisinde bulunmasından ötürü olduğu dikkat çekmektedir. Özellikle o dönemlerde Attila destanının Roma karşısında doruk noktasına hakim olmasından kaynaklıdır.

Bazı Batı Romalı tarihçiler ise Attila'nın tahtında otururken öldüğünü iddia ederler. Edda'nın Atli mısralarında da Büyük Hun İmparatoru Attila'yı, karısının öldürdüğü zikredilir. Sebebin siyasi olmadığı yalnızca aile intikamı ile alakalı olduğu anlatılır. Etzel'in ölümü hakkındaki sebeplere bakacak olursak şairin çok dar bir hayal gücüne sahip olduğu kanısına varmaktayız.

Cermenlere göre de yine Attila'nın ölüm sebebi karısının intikamını almasıydı. Kısacası soya olan düşkünlük ve bu sebeple intikam düşüncesidir.

Yine bazı kaynaklara göre ise; Nibelungen destanında Hagen'in öldürüldüğü gün aslında ölmediği anlatılır. Bir gün daha yaşamış ve o geceyi de bir kadınla birlikte geçirmiştir. Bu ilişkiden bir oğlu olduğu ve oğlunun da Etzel'in sarayında büyüdüğü anlatılmaktadır. Hagen'in oğlu Etzel'i kandırarak Nibelungen hazinesine götürür ve orada Etzel'i hapsederek aç susuz bırakıp ölümüne sebep olarak babasının intikamını aldığı yönünde de yorumlar yapılmıştır.

Fakat araştırmalarımızın sonucunda bütün bu yapılan yorumlara rağmen Attila'nın nasıl öldüğü hususunda kabul görececek sağlam bir kaynak ve belge bulunmamakta olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Attila hakkında Cermenlerde, Doğu ve Batı Roma'da kısacası birçok coğrafyada birbirine benzer veya birbirlerinin uzantısı şeklinde olan yorumların sebebini açıklayabilmek için edebiyat ve tarih ilmini harmanlamamız gerekti. Bu araştırmalarımızın sonucunda yaşanan kavimler göçü nedeniyle birçok kavmin birbirinden etkilenmiş olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Bu bağlamda düşünecek olursak Atli'nin veya Etzel'in ölümü üzerine yapılan yorumların tamamına yakınının aynı olmasının sebebinde kavimler göçünü görmekteyiz.

Attila'nın en parlak dönemlerinde himayesi altında olmaktan bir hayli hoşnut görünen ve dostlarıymış gibi etrafında olan Cermen'ler, Attila'nın ölümünün ardından Hun İmparatorluğunu parçalamaya çalışmaları ve hatta yeni kurulacak olan Cermen ülkelerine ön ayak olmaları da oldukça hayret verici bir durumdur.

Cermenlerin destanlarındaki kişi ve olayların yaptığımız araştırmalar sonucunda Kuzey'den esinlenerek oluşturdukları bilgisine ulaşmaktayız. Eski Kuzey destanındaki kahramanlardan Sigurd'un Siegfried ile, Gudrun'unda Kriemhild ile bağdaştırılması ve konunun da bu destandan esinlenerek oluşturulduğu kanaatindeyiz. Bütün bu çalışmamızda neden Attila aktif gibi gösterilirken aslında pasif konuma çekilmiştir? sorusunun cevabını ararken aslında destanda Etzel ile aynı kaderi paylaşan yani aktif gibi gösterilirken pasif pozisyonda olması da dikkatimizi çeken önemli bir husustur.

Aslında kahramanlıkları, yiğit ve savaşçı ruhu ikinci planda kalırken asıl olayın iki kadının kıskançlık ve entrikaları çevresinde döndüğünü fark ediyoruz. Kuzey'in Atli'si ve Etzel'in yer aldıkları destanlar hakkında birbirinin aynısıdır şeklinde ki yorumlara bu

bölgelerde ikamet eden yazarların verdikleri cevap genellikle aynı olmadığı sadece isim benzerliği olduğu yönündedir.

Cermen'ler Attila'yı zalim, gücüne güç katmak topraklarına toprak katmak için kan dökmekten zevk alan bir hükümdar olarak yansıtmamış bilakis aktif değil fakat hoşgörülü, Cermen'leri sevip onları koruyan sevgi timsali olarak anlatmışlardır. Kanaatimizce bu büyük hükümdar Attila'yı, her kaynak doğru açılardan tasvir etmemiş bilakis onlara nasıl aktarılmışsa o şekilde tasvir etmeye çalışmışlardır.

Batı'nın büyük rolü olan bu tasvirlerde siyasi olayların başrolde olması kuvvetle muhtemeldir. Objektif olmaktan oldukça uzak olan bu tarihçi ve edebiyatçılardan en doğru bilgilere ulaşmamızın imkansız olduğu kanaatindeyiz. Yine de bir genelleme yapacak olursak Romalılardan değil Cermenlerden ulaştığımız bilgilerin daha real olduğunu ve Attila hakkında gerek siyasi gerek dini sebeplerden ötürü yapılmış olumsuz eleştirilerin gerçeklik payının olmadığını açıkça görmekteyiz.

Konuya daha objektif baktığımızda Attila'nın adaletli, merhametli, zeki, ileri görüşlü, keskin zekaya sahip büyük ve güçlü bir komutan olduğu gerçeğine ulaşmaktayız.

Merkezi Budapeşte civarında olan Etzelburg, 434-453 yıllarını kapsayan Attila hükümdarlığının sınırları Tuna boylarından Çin sınırlarına kadar uzanmaktaydı.⁶⁹

Foto 14: Attila'nın Tanrı'nın Kırbağı Olduğunun Tasviri (Kaynak: onturk.org)

Erol Kürkçüoğlu Türklerin siyasi tarihi adlı çalışmasında Attila'nın hükümdarlık görevine getirilmesi konusunda Tanrı'nın etkili olduğundan bahseder. “ Attila gerçek bir Hun Türk'ü ve hükümdarı idi ve kendi cinsinden gelen bütün hükümdarlar gibi Tanrı eliyle bu göreve geldiğini, Tanrı'dan güç, kudret aldığına inanıyordu. “⁷⁰

⁶⁹ Erol Kürkçüoğlu, Türklerin Siyasi Tarihi, MÖ III _ MS XII. , Bilge Kültür Sanat Yayın, İstanbul. 2019, 293

⁷⁰ Franz Altheim, Tarihçi Gözüyle Asya'nın Avrupa'ya Öğrettiği, Çev. Emin Türk Eliçin, May Yayınları, İstanbul. 1967, 51

Bu sebeptendir ki Attila'ya “*Tanrı'nın Kırbağı*” denilmiş ve bu isim günümüze kadar süregelmiştir. Erol Kürkçüoğlu'nun da anlattığı üzere “*Tanrının Kırbağı*” ismini Nemat Kelimbetov eserinde şu şekilde açıklamaktadır;

“Attila kendi aralarında devamlı çekişme halinde olan kavimleri birbiriyle barıştırdı ve Avrupa'da huzurlu bir dönem başladı. Roma İmparatorluğu'nda ki köleliği kaldırdı ve binlerce insanı kölelikten azat etti. Kendi halkına zulmeden yöneticilere ağır cezalar verdi. Bu yüzden Attila'ya halk “Allah'ın Kamçısı (Kırbağı)” lakabını verdi. “⁷¹

Attila bir Türk Hükümdarı olmasına rağmen özellikle Alman destanlarında yer almasının oldukça ilginç olduğundan daha öncede bahsetmiştik. Araştırmalarımızın sonucunda Attila'nın yalnızca Türk ve Alman destanlarında değil Dünya tarihinde ve birçok coğrafyada edebiyata konu olmuş bir şahsiyettir. Öncelikli olarak Alman edebiyatında ki Etzel'e bakacak olursak Nibelungen, Dietrich von Bern, Raven Savaşı, Hildebrand destanları başta olmak üzere birçok destanda yer almıştır. Bunun yanında İskandinav, İspanya, Norveç, Rus edebiyatında vb. birçok edebiyatta da Attila figürü yer almaktadır.

“Nibelungen, Raven Savaşı, Bern'li Dietrich, , Hildebrand Destanı vb. İskandinav halklarının kahramanlık destanlarında da Attila Figürü çoklukla yer alır. Norveçli'lerin kahramanlık destanlarında ki Tidrek hakkında ki Saga'yı, İspanyol'ların Edda Destanını, Volsunga hakkında ki Saga'yı gösterebiliriz. Attila Figürü Rus Edebiyatında da yer almaktadır. Mesela Rus Yazarı Yevgeniy Zamuat'ın Attila isimli bir piyesi ve Tanrı'nın Kırbağı isimli uzun bir romanı vardı. Attila hakkında ilk dram eserini kaleme alan İspanyol oyun yazarı Cristobal Virves (1550-1609) idi. Onun Gazapkar Attila isimli Trajedisi İspanya'da 16. Yüzyılda sahnelenmişti. Ayrıca İngiliz, Alman, Fransız, İspanyol ve İtalyan'ların musiki, bale, resim sanatlarında ki Attila Figürü içerik bakımından da, sanat bakımından da oldukça tatminkar bir figür olarak görülmektedir. Avrupa Ülkelerinde Hun'ların ulu Lideri, İmparatoru, Yetenekli Komutanı Attila'nın hayatını resmeden bazı sanat eserleri, müzikal yapımlar, bilimsel eserler vücuda getirildi. Alman Dramaturg Zacharias Werner (1768-1823) Attila isimli romantik trajedisini sahneledi. Tanınmış İtalyan bestecisi Giussepp (1813-1901) 'e verdi o da ünlü Attila Operasını 1846'da sahneye koydu bu operada bestekar Attila'nın muazzam bir figürünü ortaya koydu. Attila Operasına özgürlük yolunda ki mücadeleler konu edilmektedir. Operada, Attila tüm İtalya halkını asırlar boyunca süren Roma'nın köleliğinden kurtarıcı kahraman olarak görünmektedir. Genel olarak operada Attila dünyada ki köleliğin zincirlerini kıran olağanüstü güç, Tanrı'nın Kırbağı olarak gösterilmektedir. “⁷²

Çok geniş bir coğrafyanın edebiyat eserlerinde Attila Figürünün görülmesinin sebebi kanaatimizce onun eşi ve benzeri görülmedik bir devlet adamının olmasındandır. Attila ve Hunların hem askeri hem de diplomasi alanındaki üstünlüğü ve tekliği ile kültür seviyesinin zirvede oluşu, tüm bu coğrafyada ki yönetimlerin, devlet adamlarının

⁷¹ Nemat Kelimbetov, Çev. Abdulvahap Kara, Türk Halklarının Ortak Edebi Eserleri, Bilge Kültür Sanat, İstanbul. 2014, 63

⁷² Kürkçüoğlu, 296.

Kelimbetov, Çev. Kara, 70-71.

Akdes Nimet Kurat, “Göktürk Kağanlığı”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* (1-2), Ankara.1952, 13

Gumilev, Drevnie Turki, 27

ve o bölgelerde yaşayan toplumun dikkatini cezbetmiştir. Bu sebeptendir ki Attila'ya gerek dini, gerek kültür, gerek siyasi açıdan her ne kadar farklılıklar olsa da sempati duyulması olağandır.

Alman destanlarına göre Etzel'in amacı; Hunlar ve Cermenleri aynı çatı altında birleştirmek ve büyük bir İmparatorluk kurarak Batı Roma İmparatorluğunu haraca bağlamaktır. Fakat Attila'nın bu düşüncesi bazı Cermen kavimlerin Attila'nın yanında olmayışı ve Attila'nın ani ölümü sebebiyle gerçekleşmemiştir.

Cermen Efsanelerinde bu büyük hakan Attila'nın isminin zikredilmesinin sebeplerini araştırırken şu husus da oldukça dikkatimizi cezbetmiştir. Tarihçi Priskos'un, Attila ve ülkesinin gelenek ve görenekleri, dilleri, misafirperverlikleri gibi geniş bir alanda kayıt altına aldığı notlardan hareketle şu bilgilere ulaşmaktayız:

Attila'nın eşi Arıka, saraya gelen misafirleri sarayda ağırlar ve onlara ziyafet verir. Bunun yanında Bleda'nın ölümünden sonra onun eşine belli bir bölgenin yönetimini vermesi de o dönemde kadına verilen değer oldukça üstün olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Bu kadar değer, adalet, tevazu, yardımseverlik ve daha sayabileceğimiz nice güzel vasıflara sahip Attila'nın, Cermen ve dahi diğer Batı kaynaklarında neden zikredildiği sorusunun açık cevabıdır.

Kanaatimize göre Attila'nın Etzel olarak zikredildiği Güney Cermen efsanelerinde; güçlü, lider, alicenap, lütufkar gibi özelliklere sahip olarak anlatılırken, aslında Attila, Alman ve Macar krallarına benzetilerek tasvir edildiği bilgisine Jordanes'in anlatılarından ulaşmaktayız. Kuzey Cermenlere ait olan Edda şarkılarında zikredilen Atli ise Etzel'den tamamen farklı bir kişi olarak anlatılmıştır. İyi huylu, yardımsever, merhametli Etzel yerine para ve servet avcısı gibi gösterilen Atli dikkati çekmektedir.

SONUÇ

Çalışmamızda edebiyat kavramının anlamını açıklayarak başladık. Arapça “Edeb” kelimesinden türetilen “Edebiyat”; genel anlamda duygu ve düşüncelerin sözlü ve yazılı olarak ifade edilmesi anlamına geldiği bilgisine ulaşmaktayız. Bu tanımlamanın yanı sıra yapılmış diğer tanımları da inceleyerek çalışmamızı devam ettirdik.

Edebiyatın topluma ne gibi faydalar sağladığını etüt ettik. Topluma ışık tutan, yön veren, topluma iyi, doğru, güzel ahlak, sabır, erdemli olma gibi düşünceleri aşıladığını anlattık. Bunun yanı sıra edebiyatın kişiyi sadece iyi, doğru, güzel ahlak, sabır, erdemli olma gibi düşüncelere yönelttiğini açıklamakla yetinmedik. Aynı zamanda masaya tezat düşünceleri yatırarak karşılaştırmalar yaptık ve bu karşılaştırmayla “edebiyat” kavramını daha detaylı olarak inceledik.

Bu bağlamdan hareketle sonu hüsrarla biten, kötülüğün galip geldiği eserleri analiz ettik. Bu tür eserlerin insanı olumsuz yönde etkilemediğini, yanlışlıklara sürüklediğini açıkladık. Çünkü edebiyat karanlığın içinde kaybolmaya yüz tutmuş aydınlığı gün yüzüne çıkarmayı amaç edinmiştir. Bir eserin sonucunun müspet ya da menfi olması durumu, toplumun her zaman doğru ve yanlış idrak edebilmesini sağladığını belirttik. Bu açıklamamızı doğrulayan örnekler sunduk ve bu konuda verilecek en doğru örneğin Kafka olduğunu da belirttik.

Şizofren bir kişinin eserlerindeki olumsuz düşünceler ve olumsuz sonuçlar toplumu bu olumsuzluğun içine sürüklediğini veya Kafka’nın babasına duyduğu korkunun toplum tarafından farklı algılanmamasını izah ettik. Kafka babasından korkmaktadır, öyleyse her çocuk babasından korkmalıdır! gibi absürd bir genelleme yapılamayacağını açıkladık.

Bilakis bu olumsuzluklar içinden sevgi, barış, güzel, doğru olanı gün yüzüne çıkarmaktır Edebiyat. Bardağa dolu tarafından bakıp, bir baba evladına daha sıcak, samimi, onu koruyan, sarmalayan bir varlık olmalıdır! Görüşünün toplumda uyanması gerektiğini anlattık. Özetle, Edebiyatın amacı, arzulanan huzur, barış ve sevgi dolu bir dünyaya ulaşmak olduğunu tezimizde açıkladık.

Tezimizde tüm bu çalışmaları yaparken, karşılaştırmalı edebiyat biliminden faydalandık. Gürsel Aytaç’ın da bahsettiği üzere, aynı dil, aynı kültür ve dahi aynı eser üzerinde bile karşılaştırma yapılabileceği konusunu analiz edip, Türk Edebiyatından da verdiğimiz örneklerle açıkladık.

Yazarlar yalnızca yaşadıkları toplumun kültürüne ve sanatına bağlı kalmayıp, aynı zamanda diğer toplumların kültür ve sanatından da etkilendiklerini ve bu etkileşimi de eserlerinde uyguladıkları konusunu analiz ettik. Bu konuyu analiz ederken “Faust” örneğiyle karşılaştık. Farklı kültürler ve farklı kalemlerden çıkmış aynı eseri karşılaştırma yöntemi ile etüt ettik.

Aynı kalemden çıkmış bir romanın, üç farklı isim tarafından televizyona uyarlanması örneği ile konuyu daha da anlaşılır hale getirdik. Vermiş olduğumuz bu

örnek ile karşılaştırmalı edebiyatın sadece roman, hikaye gibi eserler üzerine yapılmadığını, aynı zamanda sinema dünyasında da karşılaştırmalı edebiyat yönteminin kullanılabileceğini ve bu yöntemle de benzerlikler ve farklılıkların masaya yatırılabilceğini gözler önüne sermiş olduk.

Bunun yanında birbirine gerek coğrafi açıdan, gerek dini, gerek kültürel birçok farklılığa sahip olan toplumların, Edebiyatlarında ki ortak konu olan Attila'nın, nasıl işlendiği konusuna da karşılaştırmalı edebiyat yöntemi ile açıklık getirdik. Nibelungenlied, Hildebrandslied ve Walthariuslied'de geçen Attila figürleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları da yine karşılaştırmalı edebiyat yöntemi ile analiz ettik.

Bu destanlarımızı analiz ederken, özellikle mitolojik unsurların yer alması sebebiyle, mitoloji kavramı üzerine de çalışmalar yaptık. Yine mitoloji alanında yaptığımız çalışmamızı da karşılaştırmalı edebiyat bilimi ışığında analiz ettik.

“Mit” kavramı eski Yunanca bir kelime olarak; masal, hikaye ve söz anlamlarına geldiğini tezimizde belirttik. Yunanca anlamının yanı sıra Türkçedeki anlamlarını da açıkladık. Türkçede “mitos” olarak da adlandırıldığını fakat buna rağmen “Mit” kelimesinin daha çok kullanıldığını belirttik. Kısaca mitolojinin mit bilimi anlamına geldiğini açıkladık.

Gerçekte mitoloji kavramının farklı olduğunu fakat günümüzde bu kavramın daha farklı dillendirildiğinden bahsettik. Gerçekte bir inanç sistemi olup kutsal bir hikayeyi, bir yaratılış hikayesini anlatırken; günümüzde bu sözcük bir hayal, gerçek olmayan ütöpik bir olgu olarak dillendirildiğini analiz ettik ve kendisi Alman olan Max Müller'in mit kavramıyla ilgili açıklamalarını da tezimizde sergiledik.

Cevabı mitolojide gizli olan; Bir şey nasıl yaratılmıştır, nasıl var olmuştur gibi soruları tezimizde analiz ettik. Her toplumun; kendi kültürüne, gelenek göreneklerine ve en önemlisi de inanç sistemine uygun bir miti vardır. Bu mitlerde yer alan kahramanlar genellikle ya Tanrılar ya da doğaüstü canlılardır. Mitlerde yer alan bu kahramanlarda daima bir yaratma olgusu söz konusu olduğunu tezimizde örneklerle açıkladık. Bu açıklamalarımızı yaparken Mitlerdeki öykülerin gerçek ve gerçek olmayan hikayeler olarak bir zıtlık gösterdiğini de belirttik.

Bu açıklamalarımızın yanı sıra mitlerin iki kategoride incelendiğini açıkladık. Genel kategori ve Özel kategori olmak üzere ikiye ayrılan mitleri açıklarken bu konu hakkında yapılmış yorumları ve örnekleri de tezimizde gözler önüne serdik. Attila (Etsel) figürünü, özel kategori ana başlığı altında, kahramanlık mitleri konusuna ihtiva ettiğini belirttik.

Tezimizde mitolojik eserlerde geçen kahramanların özelliklerinden de bahsettik. Özellikle farklı toplumlardaki mitolojik eserlerin kahramanlarının farklı karakter yapılarına sahip olduğunu açıkladık. Bu bağlamdan hareketle hem Türk mitolojisinde hem de Yunan mitolojisindeki kahramanların karakteristik yapılarını karşılaştırdık.

Türk mitolojisinde yer alan kahramanlar öz benliklerinden uzaklaşmış tamamen halkın beklentisine uygun bir karaktere dönüşmüş tip olarak destanlarda yer alır. Deyim yerindeyse “kahraman toplum içindir!”, hata yapmaz her daim iyiye, güzele, doğruya yönelen bir karaktere sahip oldukları bilgisine ulaştık.

Fakat bu durum Yunan mitolojisinde tamamen aksi durumdadır. Yunan mitolojisindeki kahramanların kendine özgü bir karakter yapısına sahip olduğunu, yani Yunan mitolojisindeki kahramanların İyi yanlarının olduğu gibi kötü yanlarının da olduğu sonucuna vardık.

Bu bilgi doğrultusunda hareket edecek olursak Attila figürünün Türk mitoloji çatısı altında yer alan bir tipoloji sergilerken, Cermen Edebiyatında yer alan Etzel figürünün Yunan mitolojisinden esinlendiği sonucuna ulaşmaktayız. Yunan mitolojisindeki kahraman tipi gibi Etzel'in de hem olumlu hem olumsuz yanları olduğu açıkça görülmektedir.

Mitler doğduğu toplumun aynası gibidir. Toplumun ne düşündüğü nelere inandığını görebilmemiz için o toplumun mitlerini analiz etmemiz gerektiğini tezimizde vurguladık. Destan ve mitoloji arasındaki ilişkiyi inceleyecek olursak; bu konu hakkında destan mı mitolojiden, yoksa mitoloji mi destandan etkilenmiştir, sıkça karşılaştığımız bu soruya tezimizde açıklık getirdik. Her ne kadar destanların köken bakımından mitoloji ile aralarında sıkı bir bağ bulunsa da, destanların mitlerden etkilendiği ve ilham aldığı sonucuna ulaştığımızı belirttik. Destanların mitlerden etkilendiği hususuna, Homeros'un eserlerini de örnek olarak tezimizde gösterdik.

Çalışmamızda “Destan” kavramını da analiz ederek, mit ve destan arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları inceledik. Doğaüstü varlıkların kahraman olarak seçilmesi, inanç ve kutsallık da mitlerde yer alan önemli olgulardır. Destanlar; toplumun gelenek, görenek, inanç, kahramanlık gibi değerlerini barındıran ve toplumun en değerli ve en eski kaynakları olduğunu tezimizde açıkladık. Bu yüzden destanların o toplumun mitlerini kaynak olarak oluşmuş eserler olduğunu belirttik. Tezimizde “Destan ve Mitoloji” kavramı hakkında yapılmış araştırmaları da örnekleriyle sunduk.

Hem mit-destan karşılaştırması hem de Türk, Yunan ve Alman mitoloji karşılaştırmalarını tezimizde açıklarken bunlara ek olarak, mitlerin modern ve ilkel toplumlardaki karşılaştırmalarını da tezimizde analiz ettik.

Mitler modern ve ilkel toplumlar arasında da farklılık gösterir. Modern toplumlarda mitlerin günümüzdeki uzantısı farklı boyutlarda devam ederken; ilkel toplumlarda bu durum bambaşka bir şekil alır. Tanrıları ve kutsal durumları temel olarak cezalandırma sistemleri geliştirilmiş ve mitler baz alınarak bir kanun meydana getirildiğini örneklerle açıkladık.

Etzel destanını incelerken; “*Grimm Kardeşler*” hakkında yapılmış iddiaları tezimizde masaya yatırarak konuyu analiz ettik. Çalışmamızda mitoloji kavramını etüt ederken, mitler arasındaki benzerlikler ve farklılıkları daha da anlaşılır hale getirmek

için örnekler sunduk. Mitolojik efsanelerde benzerlikler oldukça fazladır. Tezimizde bu benzerliği analiz ederken vermiş olduğumuz İslam Mitolojisinde Hz. Musa zamanında nehirlerin kan akması olayının aynı zamanda Mısır Mitolojisindeki *Osiris* ve *İsis* hikayesinde de görülmesi mitler arasında benzerlikler olduğunu göstermektedir.

Bu konuyu daha da anlaşılır hale getirmek için yine İslam mitolojisinde yer alan Hz. Süleyman'ın yüzüğünün, *yüzüklerin efendisi* filmine uyarlanması da dikkat çeken bir başka husustur. Batı dünyasına ait, 2001 yılı yapımı fantastik bir filmde İslam mitolojik esintilerini görmemiz de oldukça ilginç, fakat bir o kadar da açıklamalarımıza örnek teşkil etmektedir. Coğrafi farklılıkların ve zaman farklılıklarının mitler arasındaki etkileşime engel olmadığını görmekteyiz.

Farklı toplumlara ait mitolojik eserlerin benzerlik göstermesi durumuna verdiğimiz örneklerle, İran mitolojisini de ekleyerek konuya geniş bir perspektiften bakmayı amaçladık. İran toplumunun ataları olan Aryan kavmi, Hint Aryan kavmi ile beraber yaşadıklarından dolayı, bugünkü İran bölgesine göç eden İran toplumunun mitolojisinde, Hint mitolojik esintilerinin görülmesi durumunu çalışmamızda gösterdik. İran mitolojisinin, diğer taraftan Yunan ve Mısır mitolojileri ile benzerliklerinin de olduğu belirttik.

Çalışmamızda farklı toplumların mitolojilerindeki benzerlik durumuna verdiğimiz bir diğer örnek de nevruzdur. Özellikle İran'da baharı karşılama amacıyla yapılan nevruz bayramı kutlamaları, İran tarihinin eski klasik devirlerine dayanmakta olduğunu açıkladık. İran'da oldukça farklı ritüellerle kutlanan nevruz, İran toplumunun Mezopotamya uygarlığı ile olan ilişkileri sonucunda benzer özellikler görüldüğünü çalışmamızda belirttik.

Çalışmamızda Attila'yı etüt ederken tarihi bir çalışmaya edebi açıdan yaklaşmayı amaç edindik. Attila Figürü sadece Türk edebiyatı ya da Alman edebiyatından ibaret değildir. Dünya literatüründe de yer edinmiş olan Attila Figürünün Alman edebiyatında nasıl yer aldığı konusunu tezimizde çalıştık. Tezimizi Edebiyat ve Tarih biliminin ortak bir çalışması ile gerçekleştirdik.

Özellikle Alman edebiyatında önemli bir yere sahip olan Nibelungen Destanı, Hildebrand destanı ve Waltharius destanında zikredilen Attila figürünü baz alarak çalışmamızı gerçekleştirdik. Dini, siyasi, kültürel vb. birçok farklılığa rağmen bir Türk Hakanın Alman Edebiyatının en önemli destanlarında yer alması olayını etüt ettik.

Alman Edebiyatına konu olan Attila'nın, neden bir Türk hakanın Alman edebiyatında yer aldığı? Sorusunun cevabının Kavimler Göçü olduğu bilgisine ulaştık. Kavimler Göçü ile Coğrafi açıdan birbirine oldukça uzak olan toplumların birbirleriyle iletişime geçtiği bilgisine ulaştık.

Alman edebiyatında ve dünya literatüründe bir Türk hakanın kahraman olarak seçilmesi konusunu araştırdık. Özellikle tek üstün ırkın Alman ırkı olduğunu iddia eden Almanların edebiyatlarında bir Türk'e yer vermeleri oldukça şaşırtıcıdır, fakat bu

konuyu da analiz ederken, yine Attila'nın kahramanlıklarından dolayı eserlerinde yer verdikleri bilgisine ulaşmaktayız.

Bu bağlamdan hareketle Attila Figürü hakikatleri yansıttı mı, yoksa bir hayal ürünü müdür, dillere destan kahramanlıkları sebebiyle Alman eserlerine konu olan Attila'nın, Alman literatürüne objektif olarak yansıtıldı mı sorularına da açıklık getirdik.

Eski Alman edebiyatı belli dönemlerden geçmiştir. Kilisenin etkisi altında gelişmesi veya Latincenin gelişmesi ile edebiyatın dar bir çerçevede hüküm sürmeye çalışması gibi sebeplerle, Alman edebiyatında orijinal metinlere ulaşmamız mümkün olmamaktadır. Bu sebeptendir ki çalışmamızda etüt ettiğimiz Hildebrand destanı, Nibelungen destanı ve Waltharius destanında Attila figürünün birebir tasvir edilmediği iddialarına ulaşmaktayız.

Bu üç Alman destanında, Attila figürünün birebir tasvir edilmediğini ve bu konuda siyasi, dini, kültürel gibi birçok sebeplerin etkili olduğunu tezimizde açıkladık.

Bu araştırmamızı yaparken Attila'nın hayatını da analiz ederek çalışmamızı sağlam temellere oturttuk. 400 yılında dünyaya gelen Attila; Hun imparatorluğunu 11 yıl kardeşi Bleda ile birlikte yönetti. 11 yılın ardından yaşanan taht kavgaları neticesinde Attila kardeşi Bleda'yı öldürerek Hun imparatorluğu'nun tek lideri haline gelmiştir.

Attila tahtın tek hakimi olduğu dönemde Hun İmparatorluğu'nun sınırlarını Ren ırmağı ve Kuzey denizine kadar genişletmişti. Attila yaptığı savaşlar ve kazandığı galibiyetlere yenilerini eklemeye devam etmiştir. O dönemlerde ki yaptığı savaşlardaki galibiyetlerinin neticesinde elde ettiği ganimetlerin fazlalığından dolayı birçok Cermen boyları, Attila'ya bağlılıklarını ilan edip egemenliği altına girmişlerdir. Balkanlar, ardından Galya ve akabinde Roma'ya da seferler düzenlemeye devam etmiştir.

Tezimizde destanlara konu olan büyük Hun imparatoru Attila'nın yaptığı seferlerden bazılarını da açıkladık. iskitya seferi, birinci balkan seferi, ikinci balkan seferi, batı roma (galya) seferi ve italya seferleri yaptığı seferlerden bazılarıdır. Bu seferlerden batı roma (galya) seferini etüt ederek araştırmalarımızı derinleştirdik.

İşte Attila'nın keskin bir zekaya sahip oluşu, adaletli, merhametli bir kişiliğe sahip oluşu, büyük zaferler ve galibiyetlerle dolu hayatına baktığımız zaman, Alman edebiyatında ve dünya literatüründe bir Türk Hakanın kahraman olarak rol almasının sebebini gözler önüne sermiş olduk.

Ataerkil bir toplum olan Cermen kavimlerinde, edebiyatın sözlü olarak başladığı dönemler de şarkılar oldukça önemli bir yere sahiptir ve bu durum da Alman edebiyatına yansımaktadır. Özellikle Kahramanlık destanları, Alman Literatüründe dikkat çekmektedir. Kahramanlık ve galibiyet gibi ilkeleri şiar edinen Cermenler, girdiği tüm savaşlardan büyük zaferlerle çıkan Attila'nın himayesine girmeyi kabul ederek, onun bu dillere destan kahramanlıklarını edebiyatlarına konu edinmeleri kaçınılmaz bir durumdur.

Tabi tezimizde, bu araştırmalarımızın yanı sıra, Attila hakkında yapılmış menfi yorumlarla da karşılaştıktık ve bu yorumları da tezimizde sorgulayarak geniş bir çerçevede analiz ettik. Araştırmalarımızın sonucunda oryantalist tarihçilerin, Attila hakkında yapılmış olduğu menfi yorumların aslında doğruluk payının olmadığını tespit etmiş olduk.

Alman literatürüne ve dünya literatürüne konu olan Attila'nın hayatını etüt ederken evliliği ve ölümünü de analiz ettik. Attila'nın bu galibiyetlerle dolu hayatı akabinde, 453 yılında bir Cermen prensesiyle gerçekteştirdiği izdivaçtan bir gün sonra ölümünü de araştırdık. Bu konu hakkında yapılmış birçok yorumu masaya yatırarak karşılaştırmalar yaptık. Bütün bu yapılan yorumlara rağmen, Attila'nın nasıl öldüğu hususunda kabul görecek sağlam bir kaynak ve belge bulunmamakta olduğu bilgisine ulaştıktık.

Attila'nın ölümünün ardından defnedileceği yer konusunda da sorunlar yaşanmıştır. Kabrinin yeri tam olarak bilinmemektedir. Araştırmalarımızın sonucunda, Tuna nehri sınırları birden fazla ülkede bulunduğu için ve kabrini bulmaya çalışmak da bu sebeple mümkün olamayacağı için Attila'nın Tuna nehri yatağına defnedildiği bilgisine ulaşmaktayız.

Cermenlerin hangi sebeple Attila yönetimine bağlandıkları ve hangi sebeplerle bu yönetimden ayrılarak bağımsızlıklarını ilan ettikleri konusunu etüt ettik. Attila'nın zaferler ve galibiyetlerle dolu devlet yönetiminden dolayı Attila'ya bağlılıklarını ilan eden Cermenler, Attila'nın ölümünün ardından bu kaotik ortamı fırsat bilerek Hun İmparatorluğundan ayrıldıkları bilgisine ulaştıktık.

Alman edebiyat tarihini; eski devir Alman edebiyatı, Ortaçağ Alman edebiyatı ve Yeni Alman edebiyatı olmak üzere üç dönemde inceledik. Bu üç dönemde Alman edebiyatı öz benliğini koruyamadan hep bir boyunduruk altında yaşamını idame ettiğini, İlk olarak Kilisenin etkisi altında yaşamını devam ettirmeye çalışması, daha sonra Latincenin etkisiyle hüküm sürmesi veya şövalye edebiyatı adı altında dar kalıplar arasında yaşamını sürdürmeye çalışan bir Alman edebiyatı ile karşılaşmaktayız.

Kilisenin etkisiyle orijinal metinlere ulaşmamızın mümkün olmadığı iddialarını, birçok tarihçi ve edebiyatçının araştırmalarını gözler önüne sererek tezimizde açıklamaya çalıştıktık. Kilisenin etkisinde yaşam sürmeye çalışan Alman edebiyatı, 1483-1546 yıllarında Martin Luther tarafından oluşturulan Reform ile kilisenin baskısından çıkıp İncil'e bağlı kalarak hareket ettiğini gözler önüne sermiş olduk.

Akabinde Latincenin etkisiyle Alman edebiyatının yine dar bir çerçevede hüküm sürdüğünü etüt ettik. O dönemde Latince bilen sayısının olduğuca az olması ve halkın da Latinceyi bilmemesi gibi sebeplerin, Alman edebiyatına sınırlama getirildiğinin kanıtı olmuştur. “*Sanat toplum içindir*” anlayışına ters düşen bu durumun, Alman edebiyatının öz benliğine ulaşmasına engel teşkil ettiğini görmekteyiz.

1450 yılından itibaren Hümanizmin yayıldığı Almanya'da amaç; bilim ve kültürün, kilisenin etkisinden kurtulması içindi. Hümanizmle birlikte eserler Latince

yazılmaya ve antik eserler bizzat birincil kaynaktan incelenmeye başlamıştır. Bu incelemeler toplumda geniş kitlelere değil sadece bilim adamları çerçevesinde yapılmış olup, edebiyatı dar bir alana sokmasına sebep olmuştur.

Alman edebiyatının dar bir kalıba sokulduğu iddialarına toplum tabakalaşması da örnek teşkil etmektedir. 1220 yıllarına kadar şövalye edebiyatı hüküm sürerken, 1220 yıllarından itibaren şövalye, din adamları ve köylüler olmak üzere 3'e ayrılan toplum tabakalaşması sona ermiş ve artık burjuva sınıfının kendini göstermeye başlaması ile edebiyat başka bir boyuta geçmiştir.

Rönesans'ın etkisiyle bu çağın ardından, Yeni Çağ ile Alman edebiyatı bambaşka bir boyuta geçmiştir. Din olgusu temelleri üzerine kurulan ve “*ahiret*” olgusunu temel alan Orta çağ Hristiyan anlayışı, edebiyattan tamamen çıkarılmış ve isteğe bağlı olarak kendi yaşamını kendisi belirler anlayışı hakim olmuştur. *Bohemyalı Çiftçi*, bu dönemde yazılmış olan ve dünyayı farklı ve başka bir alanda değerlendiren önemli bir eserdir.

Tezimizde Attila isminin manasını da etüt ettik. Attila figürünü etüt ederken bu ismin manasına da değinmemiz araştırmamız açısından önem teşkil etmektedir. Attila ismi Türkçede Ata anlamına geldiği ve bu anlamın dışında, ünlü ve babacık anlamlarının da olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Bu anlamların yanı sıra Attila'nın kanaatimizce Volga nehri civarında dünyaya gelmiş olmasından dolayı, Volga anlamına gelen İtil, atil, idil anlamlarının da olduğu bilgisine ulaşmaktayız.

İsimler; toplumsal hafızanın kültürel belleğinden süzülerek gelirken, kimi zaman değişime uğramadan, kimi zaman da birtakım etkileşimler sonucunda değişime uğrayarak karşımıza çıkar. Türk edebiyatında ve tarihinde Attila olarak zikredilen ismin diğer toplumlarda da çok büyük değişimler yapılmadan, oldukça benzer isimlerle telaffuz edildiği dikkat çekmektedir.

Bu araştırmamızı gerçekleştirirken Attila isminin Alman edebiyatında herhangi bir değişikliğe uğrayıp uğramadığı konusu üzerinde de durduk. Bu değişimleri etüt ederken, dünya tarihine de göz atarak aynı isimlerin değişime uğrayıp uğramadığı hususunu örneklerle açıkladık.

“Attila” adı; Alman edebiyatı başta olmak üzere; Avusturya, İskandinavya, Yunanistan, İtalya, İspanya, Suriye gibi birçok ülke literatüründe farklı, fakat bir o kadar da benzer olduğu; büyük değişimler olmadan telaffuz edildiği görülmektedir.

Her ülkede farklı adlandırılan “Attila”, eski Alman destanlarında “Etsel”, İskandinavya toplumlarında “Atli”, Çin dilinde “Etil”, Kazaklarda ise Edil olarak isimlendirilmiştir. Attila isminin Macar dilinde “Çelik” anlamına gelen “Atzel” olarak adlandırıldığını görmekteyiz.

Alman, İskandinavya, Çin, Kazak, Macar veya diğer toplumlarda Attila isminin uğradığı değişimleri analiz ederken, çok büyük değişimler olmadığını görmekteyiz. Tezimizde “Atilius, Atilia, Atilio, Atiliano” gibi Latince yazıtlarından da incelediğimiz

kadarıyla yine “Attila” isminin dünya literatüründe çok büyük değişimler yaşamadığını görmekteyiz.

Farklı toplumlarda aynı isimlerin birtakım değişikliklerle vücut bulmasını daha da anlaşılır kılmak için, latince yazıtların yanı sıra dünya literatüründe de isimler üzerine araştırmalarımızı yaptık. Bu araştırmalar doğrultusunda isimlerin değişime uğrayıp uğramadığını, aralarında ne tür benzerlik ve farklılıkların olduğunu inceledik.

Çalışmamızda; “Adem – Adam, Emre – Amor, Havva - Eve – Eva, Süleyman – Salomon – Solomon, İsa – Jesus, Yusuf – Josef – Joseph – Yosef, Sare – Sarai – Sarah, Elyesa – Elisa, Nuh - Noah, Mikail - Michael - Mihail – Michel, Yakup – Jakob – Jacob, Yahya – Johannes – John, İbrahim – Abraham – Avraam, Hüseyin – Usain, İshak – İsaac, Yunus – Jonas, Zekeriya – Zechariah” gibi “Attila” ismi dışında değişime uğramış birtakım isimleri de örneklerle açıklayarak konumuzu daha da derinleştirdik.

Attila İsminin manasını etüt ederken İslam tarihinden de örnekler vererek konuya açıklık getirdik. Özellikle peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV.)’ in ismi şerifinin Osmanlı’da değiştirilerek kullanılma durumunu örnek olarak gösterdik. Osmanlı’nın, yüce Peygamber’in bu özel lafza hürmetsizlik ve layık olunamama endişesiyle, eşanlamlısı olan Mehmed ismini tercih etmiştir.

Aynı isimlerin farklı toplumlarda değişime uğrayarak adlandırılması durumuna, gerek siyasi gerek kültürel sebepler etken olduğunu örneklerle açıkladık. Tezimizde; bu araştırmaları yaparken toplumların bir ismi literatürüne eklemesi durumunu, o ismin aslında arka planında yatan özellikler olduğunu görmekteyiz.

Geleneklerin hakim olduğu toplumlar da isimler o topluluğun ruhunu yansıtır ve kişinin geçmişle olan bağlantısını sembolik olarak gösterirken geçmişle olan bağının kişiyi geleceğe taşımasının mesajını da verir. Bu toplumlarda kullanılan isimlerin temelinde o toplumların din, kültür ve tarihi anlamları bulunmaktadır.

Gerek dini açıdan sevgi, hürmet, kısacası o toplum üzerinde manevi değerlerin üstünlüğü; gerekse kahramanlıkları toplum tarafından değer gören mühim meselelere imza atmış olması gibi bu tür değerlerin toplum nazarında ehemmiyeti olduğunun ve bu durumun da o toplumun isim kültürüne yansımaları araştırmalarımız sonucunda görmekteyiz. Tıpkı kahraman olan Attila adının Cermen ve diğer toplumlarca örnek alınması ve kullanılması da bu açıklamamıza kanıt teşkil etmektedir.

Çalışmamızda geleneklerin hakim olduğu toplumların yanı sıra, modernizmin hakim olduğu toplumlarda ki bu durumun tamamen farklı bir kimliğe büründüğünü gözler önüne serdik. Modern toplumlarda daha çok bireysel tercihler söz konusudur. Modern toplumlarda ismin toplumsal ilişkilerle olan bağı oldukça zayıftır ve bu toplumlarda ki isimlerin arka planında dini, tarihi ve kültürel içerikler bulunmamaktadır.

İsimlerin belirleyici olması konusunda saydığımız bu özelliklere; geleneğe bağlılık ve devam, gelenekten ayrılma, ideolojiler, farklı düşünceler, mahafazakar, liberal ve çağdaş düşünce gibi özelliklerin olduğunu görmekteyiz.

Tezimizde, isim kültüründe yaşanan etkileşim konusunda toplumların isimlendirme kültürünü analiz ederken, Almanya'ya göç eden Türk ailelerin isim kültürü hakkında yapılmış bazı açıklamalarla karşılaştık. Bu açıklamalardan en çok dikkatimizi çeken konunun özellikle Almanya'ya göç eden Türk ailelerinin çoğunun çocuklarına iki isim verdikleri ve bu isimlerden birinin Alman ismi olduğu açıklamalarıydı.

Attila isminin Alman edebiyatında isim kültürüne eklenmesine; yönetimdeki başarısı, adaleti, kahramanlıkları, ard arda gelen galibiyetler akabinde kazandığı ganimetlerin fazlalığı gibi sebepler olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Bunun yanı sıra, Türk -İslam toplumlarında isimlendirme sisteminde sadece “Kahramanlık” kavramının etkili olmadığını görmekteyiz.

Türk - İslam toplumlarında isimlendirme sisteminde dini içerikler (Allah'ın sıfatları, Peygamber isimleri, Ashab'dan isimler, Kur'an da geçen isimler, tarihte yer alan önemli isimler, geleneklere bağlı olarak konulmuş isimler, yapılan iyilik, dostluk ve sevgi muhabbet gibi duygular sebebiyle konulan isimler, doğumun vuku bulduğu tarih ve yer isimleri, tabiat olayları, özelliklerine göre hayvan, çiçek isimleri, değerlerine göre maden isimleri, ünlü isimleri, ideoloji, mezhep ve kelimelerde yapılan düzeltmeler ve değişikliklerle alakalı isimler baz alınarak uygulanırken batı toplumlarında bu özelliklerin yanı sıra daha çok güç ve isim yapmış lider insanların isimleri konur.

Toplumların isim kültürünü incelerken birçok etkenin isim kültürünü etkilediğini çalışmamızda analiz ettik. Bu etkenlere köyden kente göç veya yurt dışına yapılan göçlerin de etkili olduğunu görmekteyiz. Yapılan bu göçler, o toplumun öz benliği ve karşılaştığı yeni kültür arasında yaşadığı travma sebebiyle farklılaşmalar yaşandığını açıkladık.

Birbiriyle etkileşim içinde olan toplumlarda benzer isimlerin olması olağan bir durumdur. Tezimizde etüt ettiğimiz “Göç” kavramını baz alarak açıklamalarımızı daha anlaşılır kılmak adına aynı isimlerin farklı toplumların isim kültürüne eklenmesini çalışmamızda analiz ettik.

Asıl konumuz olan Attila'yı da bu bağlamda düşünecek olursak başka bir yönetimin himayesine girmiş bir toplumun kendisinden çok farklı olan bu kültürden etkilenmesi ve bunu eserlerine yansıtması durumunu sorguladık. Coğrafi mesafelerin olduğu iki farklı toplumun birbiriyle olan ilişkilerini analiz ettik.

Özellikle kavimler göçünün etkisiyle toplumlar arasındaki etkileşimin o toplumlarda benzer isimler olduğunun göstergesi olduğu bilgisine ulaştık. Cermenlerin

Etzel'i, isim kültürüne eklemesi durumunu da bu açıklamamıza verilecek en doğru örnek olduğu düşüncesiyle gözler önüne sermiş olduk.

Özellikle Cermenlerin isim kültürüne "Etzel'i" eklemesi üzerine de çalışmalar gerçekleştirdik. Cermenlerin isim kültürüne Etzel'i eklemesi, o dönemde Cermenlerin edindiği aidiyet ve yaşam alanının göstergesi olduğu bilgisine ulaştık. Bu konuyu etüt ederken günümüzden de örnekler verdik.

İsimlendirme kültürü hakkında yapmış olduğumuz çalışmalarımızın yanı sıra, özellikle Nibelungen, Hildebrand ve Waltharius adlı Alman destanlarında Etzel figürünü analiz ettik. Türk edebiyatında yer alan Attila figüründen benzerlikleri ve farklılıklarını masaya yatırdık. Türk edebiyatında Attila figürüyle karşılaştırmaların yanı sıra dünya literatüründe de farklı destanlarda yer alan Attila figürleriyle de karşılaştırmalar yaparak konuya açıklık getirdik.

Dünya literatüründe, farklı isimlerle yer alan Attila Figürlerinin karakter yapılarının birbirlerinden farklı olduğu dikkatimizi çeken bir diğer husustur. Kuzey'in Atli'si, karakter yapısı olarak Cermenlerin Etzel'inden oldukça farklı olarak destanlarda yer almaktadır.

Attila İsminin birtakım değişikliklerle farklı destanlarda yer almasının yanı sıra, karakter yapılarındaki farklılıkları da tezimizde analiz ettik. Kısaca ister kuzey'in (iskandinav) Atli'si, ister Cermenlerin Etzel'i olsun hepsinde gücünün, kudretinin yüce olduğu benzerliği görülürken, gerçekleştirilen eylemlerde ve karakter yapılarında farklılıklar görüldüğünü tezimizde açıkladık.

Kısacası isim toplumsal ve tarihsel alanda kişinin aidiyetini gösteren bir sembol, bir mesaj verme aracıdır. Sadece bir ismin temelinde bir tarih, kültür, inanç, amaç, yönelim kısaca özel bir anlam bulunduğunu tezimizde açıkladık.

Şarkıların Cermen kültüründe önemli bir yere sahip olması durumu edebiyata yansımıştır. Yas törenlerinde, eğlencelerde veya kahramanlıklarını genellikle şarkılarla dile getirdiklerini görmekteyiz. Destanların Cermen kültüründe önemli bir yere sahip olmasını Nibelungen, Hildebrand ve Waltharius destanlarında görmekteyiz.

Tezimizde bu üç Alman destanını etüt ettik. Almanlara ait olan ve 70 satırdan oluşan Hildebrand destanı 7. ve 9. yüzyıllar arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Bu destanların günümüze kadar nasıl ulaşabildiği konusu üzerinde araştırmalar yaptık. Yaptığımız bu araştırmalarda bu destanların günümüze kadar ulaşabilmesi hem sazlı şairler aracılığı ile dilden dile aktarılması hem de kilisede ki bazı keşişlerin bu duruma müsamaha göstermesinden olduğu bilgisine ulaşmaktayız.

Orta yüksek almanca'nın en önemli destanı olan Nibelungen destanı 1200'ler de yazılmış olup (Nibelungenland) Nibelunglar ülkesinde ki yöneticilerin yaşadığı olaylar ve Attila'ya karşı yaptığı mücadeleleri konu edinmiştir. Nibelungen destanında Etzel olarak isimlendirilen Attila'nın destanda nasıl tasvir edildiğini analiz ettik.

1446 mısradan oluşan Waltharius destanında Attila'nın Batı'ya gerçekleştirdiği seferler anlatılmaktadır. Alman edebiyatında oldukça önemli bir yere sahip olan Waltharius destanın konusunu araştırdık. Bu araştırmamızı yaparken destanın dili dikkatimizi çekmiştir.

Orta yüksek almancada oldukça önemli bir yere sahip olan ve milli bir şuurla yazılmış Waltharius destanın dilinin neden Almanca değil de Latince olduğunu araştırdık ve bu konu hakkında yapılan araştırmaları da masaya yatırarak açıkladık.

750 ile 1050 yılları arasındaki Eski Yüksek Almanca devri ile 1050 ve 1450 yılları arasındaki orta yüksek alman edebiyatı dönemindeki önemli destanların çoğunda kahramanın Attila olduğunu tespit ettik.

Kanaatimizce; geniş bir coğrafyada sesi yankılanan Attila ve Hunların ele geçirdiği tüm topraklarda adaleti sağlaması, iç işlerinde yerel seçimlerle yönetimine devam ettirmesi, her türlü dine, kültüre, yaşayışa saygı duyması gibi sebeplerden dolayı Alman edebiyatı dönemindeki önemli destanların çoğunda kahraman Attila olmuştur.

Buna ek olarak Attila'nın savaşlarda ki galibiyetleri, kazandığı ganimetleri, gücü ve kudreti de eklenince Cermenlerin Attila'nın hakimiyeti altında olmayı tercih etmelerini ve destanlarında da onun kahramanlıklarını işlemelerinin kaçınılmaz bir durum olduğunu görmekteyiz.

Çok geniş bir coğrafyanın edebiyat eserlerinde Attila figürünün görülmesinin sebebi kanaatimizce onun eşi ve benzeri görülmedik bir devlet adamı olmasındandır. Attila ve Hunların hem askeri hem de diplomasi alanındaki üstünlüğü ve tekliği ile kültür seviyesinin zirvede oluşu, tüm bu coğrafyada ki yönetimlerin, devlet adamlarının ve o bölgelerde yaşayan toplumun dikkatini cezbetmiştir. Bu sebeptendir ki Attila'ya gerek dini, gerek kültür, gerek siyasi açıdan her ne kadar farklılıklar olsa da sempati duyulması olağandır.

Araştırmamızda karşılaştığımız kadına verilen değer de takdire şayan olarak dikkatimizi çekmiştir. Attila'nın eşi Arıka, saraya gelen misafirleri sarayda ağırlar ve onlara ziyafet verir. Bunun yanında Bleda'nın ölümünden sonra onun eşine belli bir bölgenin yönetimini vermesi de o dönemde kadına verilen değer oldukça üstün olduğu göstermektedir. Bu kadar değer, adalet, tevazu, yardımseverlik ve daha sayabileceğimiz nice güzel vasıflara sahip Attila'nın, Cermen ve dahi diğer batı kaynaklarında neden zikredildiği sorusunun açık cevabıdır.

Attila'yı etüt ederken “*Tanrının Kırbacı*” kavramını da analiz ettik. Çalışmamızda Attila'ya hükümdarlık görevinin tanrı tarafından verildiği iddialarıyla karşılaştık ve bu konuyu da tezimizde analiz ettik.

Tezimizde sadece kahramanlıkları ile destanlara konu olan Büyük Türk hakanı Attila Figürünü analiz etmekle sınırlı kalmadık. Aynı zamanda edebiyat, karşılaştırmalı edebiyat, eski devir Alman edebiyatı ve mitoloji kavramları hakkında da araştırmalar

yaparak, birçok soruya cevap olabilecek şekilde, oldukça geniş bir alanda vücut bulan çok yönlü bir çalışma gerçekleştirdik.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş., “Edebi Metin ve Özellikleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), 2009, 187-200.
- Özbek, Yılmaz, *Okumak Anlamak Yorumlamak*, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya 2007, VII (Önsöz).
- Aytaç, Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, Gündoğan Yayınları, Ankara 1997.
- Güler, Nurgül, *Max Frisch’in “Homo Faber” ve Orhan Pamuk’un “Kırmızı Saçlı Kadın” Adlı Romanlarında Mitolojik İzlekler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2019.
- Batıman, Burhanettin, *Alman Edebiyatı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1945.
- Bayat, Fuzuli, *Mitolojiye Giriş*, Ötüken Neşriyat. , İstanbul 2005.
- Seyidoğlu, Bilge, *Mitoloji Üzerine Araştırmalar, Metinler ve Tahliller*, Dergah Yayınları, İstanbul 2002.
- Bulfinch, Thomas, *Klasik Yunan ve Roma Mitolojisi*, Çeviri: Özgür Umut Hoşafçı, İnkılap Kitabevi, İstanbul 2012.
- Verlag, Horst Erdmann, Tübingen, *Alman Edebiyatı*, Çeviri: Ahmet Arpad, Ahmet Cemal, Burhan Arpad, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1970.
- Yılmaz, A., “Attila’nın Siyasi Hayatı, Şahsiyeti ve Karakteri”, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 2016, 141-164.
- Kotan, Necati, *Attila*, Kemal Matbaası, Ankara 1976.
- Baydar, Mustafa, *Attila*, Üstünel Yayınevi, İstanbul 1953.
- Çelik, C., “Kültürel Sembol Sistemi Olarak İsimler: İsim Sosyolojisine Giriş”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 2006, 39-61.
- Akkaya, Ş., “Hildebrand Destanının Esas Motifleri ve Eski Cermen Vuruşma Tarzı Üzerine”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, , 7(4), 2018, 599-602.
- Akkaya, Ş., “Eski Alman Destanlarında Attila’nın Akisleri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 2(4), 2017, 555-568.
- Akkaya, Ş., “Hümanizm’den Önce Almanya’da Dil ve Edebiyatın Genel Durumu”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 5(3), 2018, 275-290.
- UnwerthWolf Von - Siebs,Theodor, *Geschichte Der Deutschen Literatur*, Vero Verlag, 2015.

Wolters, Friedrich – Petersen, Carl, *Die Heldensagen Der Germanischen Frühzeit*, Ferdinand Hirt, Breslau, 1922.

Bortenschlager, Brenner, *Deutsche Literatur Geschichte*, Leitners Studienhelfer, Viyana 1986.

Ehrisman, Gustav, *Geschichte Der Deutschen Literatur Bis Zum Ausgang Des Mittelalters*, Beck, 1922.

Nibelungen, Çeviri: Cem Demir, Asa Kitabevi, Bursa 2001.

Weber, Baldamus, *Lehr- und Handbuch der Weltgeschichte Cilt II.*, Verlag Von Wilhelm Engelmann, Leipzig 1902.

De Boor, Helmut, *Tarihte Efsanede Ve Kahramanlık Destanlarında Attila*, Çeviri: Yaşar Önen, Kültür Bakanlığı Yayınları 479, Ankara 1981.

Kürkçüoğlu, Erol, *Türklerin Siyasi Tarihi, Mö III _ Ms XII.* , Bilge Kültür Sanat Yayın, İstanbul 2019.

Altheim, Franz, *Tarihçi Gözüyle Asya'nın Avrupa'ya Öğrettiği*, Çeviri: Emin Türk Eliçin, May Yayınları, İstanbul 1967.

Kelimbetov, Nemat, *Türk Halklarının Ortak Edebi Eserleri*, Çeviri: Abdolvahap Kara, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2014.

Vogelpohl, Wilhelm, *Alman Edebiyatı Tarihi*, Çeviri: Yavuz Erkoç, Orient Yayınları, Ankara 2005.

Şenocak, M. B., Kahraman Çınar, A., “Antik Roma Yazıtlarındaki Attila İsmi Üzerine Bir Araştırma”, *Electronic Turkish Studies*, 13(16), 2018, 255-268.

Yıldırım, N., *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2008.

Kurat, A. N., “Göktürk Kağanlığı”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 10(1-2), 1952, 1-36.

Gumilev, Lev Nikolayeviç, *Eski Türkler*, Çeviri: Ahsen Batur, Selenge Yayınları, İstanbul 2007.

Nemeth, Gyula, *Attila ve Hunları*, Çeviri: Şerif Baştav, , Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1982.

Baştav, Şerif, *Büyük Hun Kağanı Attila*, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2015.

Schreiber, Hermann, *Attila und Die Hunnen*, Albatros yayınevi, Düsseldorf 2006.

Sartre, Jean-Paul, *Edebiyat Nedir*, Çeviri: Bertan Onaran, Can Yayınları, İstanbul 2005.

Das Nibelungen Lied, Nach der Übersetzung von Karl Simrock neu herausgegeben, bearbeitet und kommentiert von Walter Hansen, Wien, Heidelberg, 1982.

Özdemir, Emin, *Türk ve Dünya Edebiyatı*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1980.

Menteşe Batum, O, “Edebiyat Nedir” , *Littera*, 22, 2010, 49-56.

Adıgüzel, A., “Doğu Batı Algısında Attila” , *Electronic Turkish Studies*, 8(5), 2013, 1-29.

Mielke, Thomas, *Tanrının Kırbağı Attila*, Çeviri: Atilla Dirim, Yurt Kitap Yayın, Ankara 2004.

Çapan, F., Güvenç, B., “Kavimler Göçü ve Batı Roma İmparatorluğu’nun Çöküşü”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(18), 2017, 629-640.

Von W. Grabert und A. Mulot, *Geschichte Der Deutschen Literatur*, Munich Bayerischer Schulbuch-Verlag, 1971.

İnternet Kaynakları

<https://Onturk.Org>>2011/05/01 Erişim Tarihi 19.06.2019

www.tdk.gov.tr Erişim Tarihi 12.10.2018

<https://www.frmtr.com>>...>garip olaylar Erişim Tarihi 02.12.2018

<https://www.yeniakit.com.tr> Erişim Tarihi 18.04.2019

<https://www.turkoyu.com>>tanrının.kirbaci Erişim Tarihi 23.01.2019

<https://www.ismininanlaminedirx.com> Erişim Tarihi 29.12.2018

www.ismininanlaminiara.com Erişim Tarihi 06.03.2019

<https://www.abdulahapkara.com> Erişim Tarihi 03.12.2019

<https://www.nkfu.com> Erişim Tarihi 04.11.2018

www.edebiyatfakultesi.com Erişim Tarihi 19.05.2018

<https://www.edebiyatogretmeni.org>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hilal AKSAK
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum, 1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Eskişehir Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler
Ön lisans Öğrenimi	Eskişehir Anadolu Üniversitesi Adalet Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Alman Dili ve Kültürü
Bildiği Yabancı Diller	Almanca, İngilizce
İş Deneyimi	
Stajlar	Formasyon
Çalıştığı Kurumlar	Erzurum Atatürk Anadolu Lisesi
İletişim	
E-Posta Adresi	hilalaksak@outlook.com
Tarih	24.07.2020